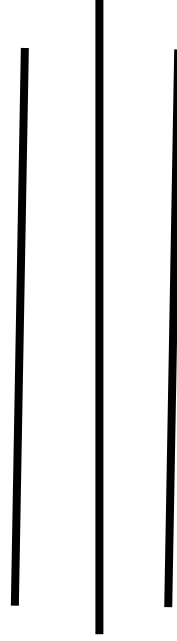

डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्क, २०७६

नेपाल सरकार

सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय

विषय सूची

१. पृष्ठभूमि	1
१.१ डिजिटल यात्रा	1
१.२ नीति तथा नियामक आधार	2
१.३ मोबाइल प्रयोगमा वृद्धि	2
१.४ इन्टरनेटको विस्तार	2
१.५ 4G सेवा	3
१.६ सामाजिक सञ्जाल	3
१.७ ई-कमर्श (e-commerce)	3
१.८ डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कको दूरदृष्टि, लक्ष्य र उद्देश्य	4
१.९ डिजिटल नेपाल कार्यक्रम विकास चक्र	4
१.१० डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कका क्षेत्रहरू	5
१.१०.१ डिजिटल फाउन्डेशन	5
१.१०.२ कृषि	5
१.१०.३ स्वास्थ्य	5
१.१०.४ शिक्षा	6
१.१०.५ ऊर्जा	6
१.१०.६ पर्यटन	6
१.१०.७ वित्त	6
१.१०.८ शहरी पूर्वाधार	6
१.११ डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्क : १-८-८०	7
१.१२ डिजिटल नेपाल सफल कार्यान्वयनका आधारस्तम्भहरू	7
१.१२.१ प्रविधि र पूर्वाधार	7
१.१२.२ उद्यमशीलता – सार्वजनिक-निजी-साझेदारी	8
१.१२.३ प्रतिभा र सीप विकास	8
२. नेपालमा डिजिटल प्रयोगको अवस्था	8

२.१ डिजिटल प्रविधि : अवसर र चुनौती	8
२.२ घाताङ्कीय (Exponential) वृद्धिको उत्प्रेरक : डिजिटल	9
३. डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्क सफल बनाउने आधारस्तम्भहरू	9
३.१ प्रविधि र पूर्वाधार	10
३.१.१ डिजिटल कनेक्टिभिटी	10
३.१.२ डिजिटल वित्तीय व्यवस्थाको विकास	10
३.२ उद्यमशीलता प्रवर्द्धनका लागि सार्वजनिक निजी साझेदारी	11
३.२.१ निजी क्षेत्रको सहभागिता	11
३.२.२ वैदेशिक लगानी	11
३.३ प्रतिभा तथा सीप विकास	11
३.३.१ डिजिटल शिक्षामा सुधार	12
३.३.२ जनशक्तिहरूको डिजिटल सीप विकास तथा सुशासन	12
४. डिजिटल नेपाल सम्बन्धी संरचनागत व्यवस्था	13
४.१ संस्थागत व्यवस्था	13
४.१.१ निर्देशक समिति	13
४.१.२ निर्देशक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार	13
४.१.३ समन्वय समिति	14
४.१.४ समन्वय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार	14
४.२ अनुगमन तथा मूल्यांकन	17
४.३ नीतिगत तथा नियामक व्यवस्थाको पुनरावलोकन	17
४.४ डिजिटल समावेशिताको प्रवर्द्धन	18
४.५ भावी कार्यदिशा: उदीयमान तथा नवीनतम प्रविधि र व्यापारिक मोडेल	18
४.६ सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा डिजिटल नेपाल	19
४.७ वित्तीय व्यवस्थापन	19
५. डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्क कार्यक्रम कार्यान्वयन योजना	20
कार्यक्रम कार्यान्वयन योजना	20

डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्क २०७६

१. पृष्ठभूमि

नेपाल आर्थिक विकासको पूर्ण सम्भावना भएको उर्वर भूमि हो। अर्थतन्त्रको वास्तविक क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न सकिएमा मात्र विकास र समृद्धि सम्भव छ। सुशासन, विकास र समृद्धि हासिल गर्न राजनैतिक, नीतिगत तथा प्रणालीगत स्थिरता प्राप्त भएको छ। तीव्र विकास र उच्च आर्थिक वृद्धिका लागि समय सापेक्ष सूचना प्रविधिको उपयोग गरी आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रमा रूपान्तरण गर्न सकिन्छ। पर्यटन, उर्जा, कृषि र वृहत्तर पूर्वाधार निर्माण नै नेपालको आर्थिक वृद्धिको मुख्य संवाहक भएकोले यसको पूर्ण र उपयोगको लागिलाई प्रविधी विकास एउटा प्रभावकारी माध्यम बनाउनुपर्ने हुन्छ। संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक संविधान जारी भई तीनै तहको निर्वाचन सम्पन्न भए पश्चात् गठित स्थिर सरकार मुलुकको विकास र सुधारमा केन्द्रित छ। सन् २०२२ सम्ममा विकासशील राष्ट्र तथा सन् २०३० भित्र दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्ने र मध्यम आयको मुलुक बन्ने लक्ष्य तर्फ अग्रसर रहेको छ। देशका सामु रहेका चुनौतीहरूलाई सम्बोधन गर्ने वृहत् उद्देश्यका साथ “समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली” को राष्ट्रिय आकांक्षा हासिल गर्न अघि बढिरहेको छ। “समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली” को परिकल्पनाले समेटेका पमुख क्षेत्रहरू देहाय अनुसार रहेका छन्।

- (क) पर्यटन क्षेत्रको विकास गर्न क्षमता निर्माण;
- (ख) जल, यातायात, ऊर्जा क्षेत्र र सूचना प्रविधि पूर्वाधार निर्माणमा तीव्र जोड;
- (ग) उत्पादन र उत्पादकत्वमा अभिवृद्धि;
- (घ) प्रत्येक नागरिकलाई स्वास्थ्य बीमा र निःशुल्क स्वास्थ्य सेवाको व्यवस्था;
- (ङ) चरम गरिबी, निरक्षरता र बेरोजगारीको अन्त्य;
- (च) युवा प्रतिभाको विदेश पलायनमा उल्लेख्य कमी ।

१.१ डिजिटल यात्रा

वि.सं. २०२८ को राष्ट्रिय जनगणनामा कम्प्युटरको प्रयोगबाट डिजिटल यात्राको थालनी गरेको नेपालले वि.सं. २०७६मा मोबाइलको पहुँच १०० प्रतिशत र इन्टरनेटको पहुँच ६० प्रतिशतमा पुऱ्याएर डिजिटल माध्यम प्रयोग सम्बन्धमा उल्लेख्य सफलता हासिल गरेको छ। नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरणको तथ्यांक अनुसार, नेपालमा सन् २०१७ मा मात्रै २२ लाख ५० हजार नयाँ इन्टरनेट प्रयोगकर्ताहरू थपिएका छन्। आगामी केही वर्षसम्म यही वृद्धिदर कायम रहेमा इन्टरनेट पहुँचका सन्दर्भमा सन् २०२५ भित्र चीन र भारत जस्ता ठूला अर्थतन्त्र भएका देशको तुलनामा नेपाल पनि पुग्न सक्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ। सामाजिक संजालको बढ्दो लोकप्रियता नेपालमा इन्टरनेट विस्तारको एक प्रमुख कारण हो, सरकारी, गैह्र सरकारी तथा निजी क्षेत्रबाट समेत प्रदान गर्ने सेवाहरू डिजिटल माध्यमबाट प्रदान गर्न शुरु भैसकेको छ। अधिकतम सरकारी सेवाहरू अनलाइन माध्यमबाट प्रदान गर्दै आइरहेको अवस्था रहेको छ। सन् २०१८ को जनवरीमा नेपालमा करिब ९३ लाख फेसबुक प्रयोगकर्ता थिए भने यु-ट्युबमा दर्ता भएका ६४ लाख भन्दा बढी प्रयोगकर्ता मनोरञ्जन लिने र श्रव्यदृष्य सामग्री आदानप्रदान गर्ने कार्यमा संलग्न रहेको देखिन्छ।

१.२ नीति तथा नियामक आधार

सूचना र सञ्चार प्रविधिका विकास तथा प्रवर्द्धनका लागि नीति, नियम र नियामक निकायहरूको व्यवस्थाले डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कको आधार तयार गरेको छ। वि.सं. २०७२ मा लागू गरिएको राष्ट्रिय सूचना तथा सञ्चार प्रविधि नीतिले नेपाली समाजलाई सूचना र सञ्चार प्रविधि क्षेत्रमा भइरहेको तीव्र प्रगतिको उपयोग गरी ज्ञान तथा सूचनामा आधारित समाजतर्फ रूपान्तरण गर्न खोजेको छ। त्यसैगरी राष्ट्रिय ब्रोडब्यान्ड नीति, २०७१ ले देशभर ब्रोडब्यान्डको पहुँच पुऱ्याउन र उपलब्ध गराउन एउटा फ्रेमवर्क अगाडि सारेको छ।

साथै विद्युतीय कारोवार ऐन २०६३, विद्युतीय कारोवार नियमावली, २०६४, दूरसञ्चार ऐन, २०५३ लगायतका नीतिगत व्यवस्थाबाट सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालयका साथै सूचना प्रविधि विभाग, राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र र प्रमाणिकरण नियन्त्रकको कार्यालय, नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण जस्ता संस्थाहरूको व्यवस्था गरिएको छ।

१.३ मोबाइल प्रयोगमा वृद्धि

भौगोलिक विकटता, प्रतिकूल आर्थिक अवस्था र राजनीतिक अस्थिरता जस्ता थुप्रै चुनौतीहरूका कारण विगतमा नेपालमा दूरसञ्चार पूर्वाधारको विकास र विस्तार सीमित हुन पुगेको थियो। तथापी विश्वव्यापि रूपमा प्रविधिमा आएको विकास र नेपालको नीतिगत व्यवस्थामा भएको सुधारको कारण मोबाइल सेवा प्रदायकहरूबाट भएको लगानीले दूरसञ्चारको क्षेत्रमा उल्लेखनीय सफलता प्राप्त गरेको छ।

पछिल्लो चार/पाँच वर्षमा अन्य एसियाली देशहरू जस्तै नेपालले पनि मोबाइल सेवामा गुणात्मक वृद्धि हासिल गरेको छ। मोबाइलको पहुँच सन् २००९ मा २१ प्रतिशत मात्र थियो भने सन् २०१८ मा १३३ प्रतिशत पुगेको छ।

१.४ इन्टरनेटको विस्तार

नेपालमा गत पाँच वर्षको अवधिमा ६ देखि ९ प्रतिशत का दरले इन्टरनेटको पहुँच वृद्धि हुँदै गएको देखिन्छ। नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरणका अनुसार, सन् २०१७ मा मात्र २२ लाख ५० हजार नयाँ प्रयोगकर्ताहरू इन्टरनेट पहुँचमा आबद्ध भएका थिए। नेपालमा सामाजिक सञ्जाल (जस्तै, फेसबुक, ट्विटर र इन्स्टाग्राम) र अनलाइन सञ्चार प्लेटफर्महरू (जस्तै, व्हाट्सएप र आइएमओ) को बढ्दो लोकप्रियता, स्मार्टफोनको बढ्दो प्रयोग, युट्युब, म्युजिक स्ट्रिमिङ र इ-कमर्स जस्ता सेवाहरूमा भएको वृद्धिले इन्टरनेटको तीव्र पहुँच विस्तारलाई सहयोग पुऱ्याएको देखिन्छ।

१.५ 4G सेवा

मोबाइल सेवा प्रदायकहरूले इन्टरनेट डाटाको बढ्दो माग पूरा गर्न आफ्ना पूर्वाधारमा लगानी बढाउँदै आएका छन्। सन् २०१७ मा सुरुआत भएको 4G सेवाको विस्तारमा केन्द्रित रहँदै नेपालका अग्रणी मोबाइल सेवा प्रदायकहरूले आगामी वर्षसम्ममा सबै शहरहरूमा सेवा पुऱ्याउने लक्ष्य निर्धारण गरेको छ।

नेपालमा मोबाइल ब्रोडब्यान्ड सेवाको तुलनामा फिक्स्ड ब्रोडव्याण्ड सेवाको पहुँच न्यून छ। हाल, धेरै इन्टरनेट सेवा प्रदायकले घरघरमा फाइबर जडान सुरु गरेका छन् तथा ठूला शहरहरूमा मात्र फिक्स्ड ब्रोडब्यान्ड सेवाहरू सीमित रहेको अवस्था छ। डिजिटल समाजको परिकल्पना अनुरूप सन् २०२० सम्ममा ९० प्रतिशत जनसङ्ख्यालाई ब्रोडब्यान्ड इन्टरनेट सेवा उपलब्ध गराउने गरी सेवा विस्तार गर्ने कार्य प्रारम्भ भएको छ।

१.६ सामाजिक सञ्जाल

नेपालमा इन्टरनेट पहुँच विस्तारको प्रमुख कारण मध्ये सामाजिक सञ्जालको बढ्दो लोकप्रियता एक हो। सामाजिक सञ्जालको प्रयोगमा दक्षिण एसियाली राष्ट्रहरूमध्ये नेपाल दोस्रो स्थानमा रहेको छ।

१.७ ई-कमर्स (e-commerce)

नेपालमा सन् २०१७ को मे महिनामा रहेका ५६,२८६ भन्दा बढी वेबसाइटहरू मध्ये ४० हजार व्यावसायिक वेबसाइटहरू रहेको पाइन्छ।¹ आफ्नो अनलाइन उपस्थिति बढाउन र आफ्नो व्यवसायलाई विश्वव्यापी रूपमा व्यापक बनाउन धेरै व्यवसाय र सङ्गठनहरूले डिजिटल बजारीकरणलाई उपयोग गरेका छन्। डिजिटल भुक्तानी जस्ता सहयोगी वातावरणको सीमितताले गर्दा नेपालमा ई-कमर्सको विकास सङ्कुचित छ। तथापि भुक्तानीको क्षेत्रमा क्रम भङ्ग गर्ने अपेक्षा गरिएका फिन्टेक स्टार्ट अप्स (Fintech start-ups) को शुरुवातका साथै नेपाल राष्ट्र बैंकले यस क्षेत्रमा संचालन अनुमति दिने व्यवस्था गरे सँगै यो अवस्थामा परिवर्तन आएको छ।

¹ Nepal Country Commercial Guide, Export.gov

१.८ डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कको दूरदृष्टि, लक्ष्य र उद्देश्य

दूरदृष्टि
सुशासन, विकास र समृद्धिका लागि डिजिटल नेपाल
लक्ष्य
डिजिटल प्रविधिको उपयोगबाट सेवा प्रवाह, उत्पादन र उत्पादकत्वमा अभिवृद्धि गरी अर्थतन्त्रका वृहत्तर आयामहरूको रूपान्तरण गरी आधुनिकीकरण गर्ने।
उद्देश्य
<ul style="list-style-type: none"> • ज्ञानमा आधारित समाज तथा डिजिटल अर्थतन्त्रका आधार निर्माण गर्नु। • डिजिटल प्रविधिको अधिकतम उपयोग गरी विकास र समृद्धिका लक्ष्यहरू हासिल गर्नु। • आम नागरिकलाई प्रदान गरिने सार्वजनिक सेवा सरल र सहज रूपमा उपलब्ध गराउनु।

१.९ डिजिटल नेपाल कार्यक्रम विकास चक्र

तथ्याङ्क सङ्कलन / कार्यशाला,
तथ्याङ्क निवेश / प्रतिवेदन /
चित्राङ्कन / प्रतिलिपि / संपादन

डिजिटल नेपाल कार्यक्रम विकास प्रणालीलाई मुख्यतः ६ चरणमा विभाजन गरिएको छ। डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कको विकास, कार्यान्वयन र सरोकारवालाहरूसँगको निरन्तर पृष्ठपोषणको प्रकृत्यालाई अवलम्बन गरी

सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको अधिकतम प्रयोगद्वारा नेपालको समग्र विकासको लक्ष्यलाई सार्थक तुल्याउन उल्लेखित कार्यप्रणाली अबलम्बन गरिनेछ।

१.१० डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कका क्षेत्रहरू

डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कमा जम्मा ८ वटा प्रमुख क्षेत्रहरू छनौट गरिएका छन्। ८ वटै क्षेत्रलाई समेट्ने गरी नेपाललाई आर्थिक सामाजिक प्रगतितर्फ निर्देशित गर्ने उद्देश्यकासाथ जम्मा ८० वटा डिजिटल पहलहरूको पहिचान गरिएको छ। डिजिटल नेपालका क्षेत्रहरू देहायको चित्रमा देखाइएअनुसार संजालको रूपमा रहने छन्।

चित्र: डायमण्ड सञ्जाल

१.१०.१ डिजिटल फाउन्डेशन

डिजिटल नेपाल कार्यक्रमको आधार स्तम्भ डिजिटल फाउन्डेशन हो जसमा इन्टरनेटको पहुँच विस्तार, डिजिटल साक्षरता र सुशासनको लागि विद्युतीय सेवा उपलब्ध गराउने कुरा समेटिएको छ। केही वर्षयता इन्टरनेट पहुँचमा तीव्र वृद्धि भएतापनि उपलब्ध सेवाको सामर्थ्य र पहुँच तथा डिजिटल साक्षरता जस्ता समस्याका कारण धेरै नेपालीहरू अझै पनि डिजिटल सेवा र सोबाट उपलब्ध हुन सक्ने अवसरबाट वञ्चित छन्। तसर्थ यो कार्यक्रमले इन्टरनेट सेवाको पहुँच सबै नागरिकमा उपलब्ध गराउने उद्देश्य लिएको छ।

१.१०.२ कृषि

डिजिटल नेपालका कृषि क्षेत्रका पहलहरूमा प्रविधिको प्रयोग गरी कृषिमा लागत कम तथा प्रतिफल बढाउने कार्यक्रमहरू रहेका छन्। बढ्दो खाद्यान्न खपत धान्नका लागि कृषिको उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा वृद्धि गरी कृषकको आय बृद्धि गर्ने कार्यमा एग्रिटेक (Agritech) लाई समाधानको रूपमा बढावा दिने उद्देश्य लिइएको छ।

१.१०.३ स्वास्थ्य

जनतालाई गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने राज्यको उद्देश्यलाई स्वास्थ्य क्षेत्रका पहलले सहयोग पुऱ्याउने लक्ष्य राखेको छ। सामर्थ्य, पहुँच र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवासँग सम्बन्धित समस्याहरूको समाधानका लागि यो कार्यक्रमद्वारा नागरिकले भिडियो कन्फरेन्स, इ - सिकाइ र मोबाइल स्वास्थ्य जस्ता डिजिटल प्रविधिहरूबाट लाभ उठाउने लक्ष्य राखेको छ।

१.१०.४ शिक्षा

डिजिटल नेपालले शिक्षा क्षेत्रमा परिष्कृत शिक्षण सिकाइ वातावरणको निर्माण जस्ता पहलद्वारा नयाँ आर्थिक अवसरहरूको उपयोग गर्न सक्ने मानव संसाधन तयार पार्ने उद्देश्य लिएको छ। यसमा शिक्षणमा सहयोग गर्ने, सिकाइ सम्बन्धी अनुभवलाई समृद्ध पार्ने र शैक्षिक नतिजाहरूमा सुधार ल्याउने जस्ता विषयहरूमा डिजिटल प्रविधि प्रयोगका कुरा पर्दछन्।

१.१०.५ ऊर्जा

ऊर्जा क्षेत्रका डिजिटल पहलले मूल्य घटाउन मात्र नभई ऊर्जा नेटवर्कलाई समेत बलियो बनाउन र ऊर्जाका पूर्वाधार सिर्जना गर्ने उद्देश्य लिएको छ। ऊर्जा क्षेत्रमा प्रयोग गरिने स्मार्ट समाधानहरूमा इन्टरनेट कनेक्टिभिटीको महत्त्वपूर्ण योगदानका अतिरिक्त ग्राहक केन्द्रित समाधान, स्मार्ट ट्रान्समिसन (Smart Transmission) तथा वितरण नेटवर्कहरू रहेका छन्।

१.१०.६ पर्यटन

डिजिटल नेपालका पहलले विश्वभर नेपालको पर्यटन क्षेत्रको प्रचार गर्ने, आगन्तुकहरूलाई देशमा आकर्षित गर्ने तथा नेपालीका लागि रोजगारीको अवसरहरू सिर्जना गर्ने उद्देश्य राखेको छ। ओम्नी च्यानल मार्केटिङ सोलुसन्स, इ-कमर्स र अगमेन्टेड रियालिटी (Augmented Reality) जस्ता नवीनतम प्रविधिको प्रयोगद्वारा पर्यटन क्षेत्रमा दक्ष जनशक्तिको निर्माण तथा रमाइला पर्यटन अनुभवहरू प्रदान गर्ने विषय यसमा समावेश छन्।

१.१०.७ वित्त

डिजिटल नेपालका पहलले वित्तीय क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गर्न डिजिटल प्रविधि तथा टेलिकमका पूर्वाधारबाट लाभ लिँदै बैंक संञ्जालमा आवद्ध नभएका जनतालाई लक्षित गरेको छ। वित्तीय मध्यस्थता र वित्तीय लागत कम गर्न प्रयोजनका लागि वित्तीय समावेशिता तथा आर्थिक समृद्धि बीच बलियो सम्बन्ध रहेकाले फिन्टेकको प्रयोगबाट बैंकमा आवद्ध नभएका ५५ प्रतिशत जनसङ्ख्यामा वित्तीय सेवाको पहुँच पुऱ्याउने, वित्तीय प्रणालीलाई पारदर्शी र जवाफदेहि बनाउने र कर प्रणालीलाई लागत कम गरी स्वेच्छिक कर सहभागिता प्रवर्द्धन र राष्ट्रिय राजस्वको संरक्षण गर्ने उद्देश्य लिईएको छ।

१.१०.८ शहरी पूर्वाधार

डिजिटल नेपालका पहलले जल व्यवस्थापन, फोहरमैला व्यवस्थापन, सार्वजनिक यातायात र ट्राफिक व्यवस्थापन जस्ता शहरी पूर्वाधारका आवश्यक सेवाहरूमा सुधार ल्याई नेपालका शहरी जनजीवनको गुणस्तर सुधारका लागि नवीनतम प्रविधिहरूबाट अधिकतम फाइदा लिने उद्देश्य राखिएको छ।

१.११ डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्क : १-८-८०

डिजिटल रूपान्तरणको यात्रामा मार्गदर्शनका लागि ८ वटा प्रमुख क्षेत्रहरू र यी अन्तर्गत ८० वटा डिजिटल पहलहरू पहिचान गरिएको छ। क्षेत्रगत मुख्य चुनौतीहरूलाई सम्बोधन गर्दै आर्थिक-सामाजिक विकासलाई अगाडि बढाउनुका साथै ८ वटै क्षेत्रको क्षमता विकासलाई उजागर गर्ने उद्देश्य छ।

डिजिटल फाउन्डेशन	कृषि
 १९	 ११
स्वास्थ्य	शिक्षा
 ७	 ८
ऊर्जा	पर्यटन
 ९	 ७
वित्त	सहरी पूर्वाधार
 ८	 ११

१.१२ डिजिटल नेपाल सफल कार्यान्वयनका आधारस्तम्भहरू

डिजिटल नेपालको सफल कार्यान्वयनका लागि देहायका क्षेत्रहरूलाई प्राथमिकताका क्षेत्र अन्तर्गत लिईनेछ।

१.१२.१ प्रविधि र पूर्वाधार

- सबल वित्तीय प्रणालीको विकासमा सहजीकरण गर्नका लागि देहायका कार्यक्रमहरू समावेश गरिनेछः
  - डिजिटल भुक्तानीलाई प्रोत्साहन गर्ने, वित्तीय समावेशितालाई प्रवर्द्धन गर्ने गरी फिन्टेकमा लगानी आकर्षित गर्न स्टार्ट-अप्स तथा टेलिकम कम्पनीको विकासलाई प्रोत्साहन गर्ने;
- 5G नेटवर्क प्रयोगमा ल्याई अधिकतम फाइदा लिने।

१.१२.२ उद्यमशीलता – सार्वजनिक-निजी-साझेदारी

- नवीन सोच र उद्यमशीलताको विकासका लागि आवश्यक पर्ने बलियो पर्यावरण (ecosystem) निर्माण कार्यलाई द्रुत गतिमा प्रवर्द्धन गर्ने,
- प्राथमिक क्षेत्रहरूमा प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीलाई प्रोत्साहन गर्न देहायका कार्यहरू गरिनेछः
  - डिजिटल नेपाल पहलहरूका लागि प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीको निमित्त फास्ट ट्र्याक विधि अपनाउने;
  - डिजिटल नेपाल पहलहरूका लागि शत प्रतिशत प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी र कोषको रकम प्रत्यावर्तन (repatriation) का लागि सहजीकरण गर्ने।

१.१२.३ प्रतिभा र सीप विकास

- सार्वजनिक क्षेत्रका कर्मचारीहरूका लागि डिजिटल सीप विकास तालिम सञ्चालन गर्ने।
- विद्यालय र क्याम्पसहरूमा अनिवार्य सूचना तथा सञ्चार प्रविधि शिक्षा लागू गर्ने।
- व्यावसायिक शिक्षा र तालीमका लागि Finishing school संचालन गर्ने।

२. नेपालमा डिजिटल प्रयोगको अवस्था

२.१ डिजिटल प्रविधि : अवसर र चुनौती

मोबाइलको करिब-करिब सर्वव्यापी प्रयोग र इन्टरनेटको प्रयोग पनि ६०% को हाराहारीमा रहेकाले नेपालमा डिजिटल प्रणालीको स्वीकार्यता अहिलेसम्मकै उच्च रहेको देखिन्छ। नेपालले इन्टरनेटमा आधारित सेवाहरू तीव्र गतिमा अवलम्बन गर्दै गर्दा, सार्वजनिक क्षेत्रमा यसको प्रयोगका सम्बन्धका तथ्यांक, अध्ययन तथा उद्यमहरू अपर्याप्त रहेको अवस्था छ। डिजिटल समाजको विकासका लागि महत्त्वपूर्ण रहने डिजिटल भुक्तानी र अनलाइन बैंकिङ जस्ता सहायक वातावरणको न्यूनता रहेको हुँदा नेपाली समाजले डिजिटल क्रान्तिको पूर्ण लाभ उठाउन सकेको छैन।

आर्टिफिसियल इन्टेलिजेन्स (Artificial Intelligence), रोबोटिक्स र इन्टरनेट अफ थिङ्स (IoT), Big Data Analytics जस्ता उदीयमान व्यापार मोडेलहरू र नवीनतम प्रविधिहरूले अहिलेको काम गर्ने तरिकामा परिवर्तन ल्याउँदैछन्। डिजिटल प्रविधिहरूको प्रयोगले विश्वव्यापी रूपमा तीव्र आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न सरकार तथा उद्यमीहरू दुवैलाई सम्भावनाका ढोका खोलेदिएका छन्। साथै लगानी, अन्तरनिकायगत समन्वय र प्राविधिक क्षमता विकास र प्रविधिमा आधारित उत्पादन यसका लागि चुनौतीको रूपमा रहेको देखिन्छ।

२.२ घाताङ्कीय (Exponential) वृद्धिको उत्प्रेरक : डिजिटल

डिजिटल प्रविधिको प्रयोग र कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धि बीच बलियो सम्बन्ध छ। विश्व बैङ्कको अध्ययन अनुसार, इन्टरनेट लगानीमा हुने प्रत्येक १० प्रतिशतको वृद्धिले १.३% को आर्थिक वृद्धि ल्याउँछ। आम जनसमुदायसम्म इन्टरनेटको प्रयोग पुगेपछि यसको प्रभावबाट थप आर्थिक वृद्धि हुनेछ।

सन् २०२२ सम्ममा अति कम विकसित राष्ट्रको श्रेणीबाट माथि उठ्ने र सन् २०३० भित्र मध्यम-आय राष्ट्र बन्ने आफ्नो लक्ष्य हासिल गर्न नेपालले आफ्ना आय मापदण्डहरू पूरा गर्ने यथार्थवादी मौका प्राप्त गर्न आफ्नो आर्थिक वृद्धिलाई ८ देखि १० प्रतिशतसम्म विस्तार गर्नु आवश्यक छ। नवीनतम डिजिटल प्रविधिको प्रयोगद्वारा आफ्नो सामाजिक-आर्थिक वृद्धिलाई छोटो बाटोबाट अगाडि बढाउने सम्भावना रहेको छ। डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कले महत्त्वपूर्ण डिजिटल पहलहरूको पहिचान गरी नेपाललाई आफ्नो विकास क्षमता उपयोग गर्न मार्गदर्शन प्रदान गरेको छ।

सामाजिक-आर्थिक विकास हासिल गर्न उन्नत नवीनतम प्रविधिहरू प्रयोग गरेर, डिजिटल नेपाल कार्यक्रमले नेपालको विकास क्षमतालाई उजागर गर्न र सन् २०२२ सम्ममा विकासशील देशमा परिणत हुन तथा सन् २०३० सम्ममा मध्यम आय राष्ट्र बन्न सहयोग पुऱ्याउने छ।

३. डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्क सफल बनाउने आधारस्तम्भहरू

डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कले पहिचान गरेका डिजिटल पहलहरूको सफल र प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि सवल र सक्षम वातावरण सिर्जना गर्न देहाय अनुसारका प्राथमिकताका क्षेत्रहरूमा ध्यान केन्द्रित गरिनेछ:

३.१ प्रविधि र पूर्वाधार

डिजिटल नेपाल कार्यक्रमको मेरुदण्ड नै सबल सूचना तथा सञ्चार प्रविधि (ICT) पूर्वाधार र सहयोगी वातावरण भएकाले डिजिटल प्रणालीलाई अगाडि बढाउन र सार्वजनिक निजी साझेदारीको माध्यमद्वारा विश्वसनीय सूचना तथा सञ्चार प्रविधि पूर्वाधार स्थापनामा सहजीकरण गर्न प्रभावकारी पहल लिईनेछ।

३.१.१ डिजिटल कनेक्टिभिटी

सूचना तथा सञ्चार प्रविधि क्षेत्रको समग्र विकासमा अन्य विकसित र छिमेकी राष्ट्रहरू जस्तै मोबाइल इन्टरनेटको तिब्र प्रयोगले नेपालको डिजिटल कनेक्टिभिटीमा अत्यधिक सुधार आएको छ। प्रभावकारी डिजिटल कनेक्टिभिटी सुधारका लागि देहाय बमोजिमका कार्यहरू गरिनेछ :

- क. प्रत्येक नागरिकको इन्टरनेटमा पहुँच सुनिश्चित हुनेगरी इन्टरनेट सेवा विस्तार गर्ने
- ख. इन्टरनेट सेवाको गुणस्तर बढाउन सेवा प्रदायकहरूका लागि स्पेक्ट्रम (Spectrum) उपलब्धताको स्तरमा सुधार गर्ने;
- ग. देशभर अप्टिकल फाइबर नेटवर्क स्थापना गर्ने;
- घ. देशव्यापीरूपमा 4G सेवाको विस्तार गर्ने;
- ङ. 5G नेटवर्क प्रयोगमा ल्याउने।

३.१.२ डिजिटल वित्तीय व्यवस्थाको विकास

मोबाइलमा आधारित डिजिटल भुक्तानी र वित्तीय कारोबार आधुनिक वित्तीय प्रणालीका महत्त्वपूर्ण माध्यम हुन्। डिजिटल वित्तीय प्रणालीले नयाँ व्यापार मोडेल तथा डिजिटल स्टार्ट-अपको सहजीकरण, नयाँ रोजगारीका अवसरको सिर्जना र तीब्र आर्थिक वृद्धिलाई सहज पार्दछ। डिजिटल वित्तीय सेवाले वित्तीय सेवामा पहुँच नपुगेका जनतालाई सेवा प्रदान गरी वित्तीय समावेशितालाई समेत प्रोत्साहन गर्दछ। डिजिटल वित्तीय सेवा विकासकालागि देहायबमोजिमका कार्यहरू गरिनेछ:

- क. विद्युतीय भुक्तानी प्रणालीलाई प्रवर्द्धन गर्ने;
- ख. वित्तीय समावेशितालाई प्रोत्साहन गर्ने सेवाहरू प्रदान गर्ने ;
- ग. बैङ्क तथा वित्तीय संस्था एवं दूरसञ्चार सेवा प्रदायकहरूलाई Fintech मा लगानी गर्न आकर्षित गर्ने ।
- घ. वचत, लगानी, खर्च, कर लगायतका विषयमा पारदर्शिता हासिल गर्ने ।

३.२ उद्यमशीलता प्रवर्द्धनका लागि सार्वजनिक निजी साझेदारी

डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कको प्रभावकारी कार्यान्वयन, दिगोपन र भविष्यमा विस्तारको लागि आवश्यक प्रविधि, विशेषज्ञता तथा पूँजी परिचालनको लागि सार्वजनिक-निजी साझेदारी र वैदेशिक लगानीले महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ। निजी क्षेत्रको सहभागितालाई प्रोत्साहन गर्न आवश्यक नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्थामा सुधार गरिनेछ।

३.२.१ निजी क्षेत्रको सहभागिता

डिजिटल फ्रेमवर्कको कार्यान्वयनमा निजी क्षेत्रको सहभागिता बढाउन देहायका कार्यहरू गरिनेछः

- क. निजी लगानी परिचालन गर्न सार्वजनिक निजी साझेदारीलाई प्रवर्द्धन गर्ने;
- ख. दूर्गम तथा ग्रामीण क्षेत्रमा स्मार्ट स्वास्थ्य, कृषि, शिक्षा, पर्यटन लगायतका महत्त्वपूर्ण तथा प्राथमिकताका क्षेत्रमा लगानी गर्न आवश्यक आर्थिक प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने;
- ग. नवप्रवर्तन र सिर्जनशील उद्यमशीलतालाई प्रोत्साहन गर्न तथा बृहत् रोजगारीका अवसरहरू सृजना गर्ने कार्यक्रमहरूका लागि स्टार्ट-अप कार्यक्रमको सुरुवात गर्ने ।

३.२.२ वैदेशिक लगानी

डिजिटल फ्रेमवर्कको कार्यान्वयनमा वैदेशिक लगानी आकर्षित गर्न देहायका कार्यहरू गरिनेछः

- क. प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीका लागि एकद्वार प्रणालीबाट सेवा प्रदान गर्ने ।
- ख. प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीको सीमा विस्तार गर्ने र लगानी तथा लाभांश रकम फिर्ता प्रक्रिया सरल र सहज बनाउने ।

३.३ प्रतिभा तथा सीप विकास

डिजिटल नेपालले विभिन्न क्षेत्रका चुनौती सम्बोधन गर्दै उच्च आर्थिक वृद्धिको युगमा प्रवेश गर्न नेपाललाई सक्षम बनाएर सामाजिक-आर्थिक विकासका अवसरहरू उपलब्ध गराउने लक्ष्य लिएको छ। यस कार्यक्रमको वास्तविक लाभ हासिल गर्न प्रतिभा तथा डिजिटल सीप विकासमा देहाय अनुसारका कार्य गरिनेछन्।

- क. डिजिटल शिक्षामा लगानी गर्ने;
- ख. जनशक्तिहरूको डिजिटल सीप विकास गर्ने ;
- ग. प्रतिभावान तथा नवप्रवर्तनात्मक उद्यमशीलता विकास तथा अनुसन्धानलाई बढावा र प्रोत्साहन गर्ने
- घ. उद्योग र शिक्षा क्षेत्रकाबिच सीप खाडल (Skill Gap) पूर्तिकालागि फिनिशिंग स्कूलको स्थापना र सञ्चालन गर्ने

३.३.१ डिजिटल शिक्षामा सुधार

डिजिटल शिक्षा विकासका लागि देहाय अनुसारका कार्य गरिनेछः

- क. विद्यालय र क्याम्पसहरूमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि शिक्षा अनिवार्य गर्ने;
- ख. विद्यालय तथा क्याम्पसहरूको लागि जियोस्प्याशियल (Geospatial)/ जिआइएस (GIS) शिक्षा प्रदान गर्ने;
- ग. उच्च तहको सूचना प्रविधि शिक्षा प्रदान गर्न शिक्षा प्रणालीको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने;
- घ. डिजिटल समावेशिताको लागि सबैलाई सूचना प्रविधि साक्षरता कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

३.३.२ जनशक्तिहरूको डिजिटल सीप विकास तथा सुशासन

डिजिटल नेपाल कार्यक्रमको सफलताका लागि जनशक्तिहरूलाई डिजिटल रूपमा तयार पार्नु अत्यावश्यक छ। सबै सरकारी कार्यालयका कर्मचारीहरूलाई डिजिटल प्रशिक्षण दिइनेछ। नयाँ प्रणाली र प्रविधिहरूमा कर्मचारीहरूलाई तालिम दिन प्रस्तावित राष्ट्रिय इ-सिकाइ प्लेटफर्मको उपयोग गर्न तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक एकिकृत तथ्याङ्क प्रणाली विकास र सञ्चालनबाट शासकीय सुधार हुनेछ ।

४. डिजिटल नेपाल सम्बन्धी संरचनागत व्यवस्था

४.१ संस्थागत व्यवस्था

डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कले पहिचान गरेका बहुआयामिक क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन चुनौतीपूर्ण छ। यसका लागि अधिकारसम्पन्न नेतृत्वदायी संरचनाको आवश्यकता पर्दछ। सोको लागि देहाय बमोजिमका समितिहरू रहनेछन्:

४.१.१ निर्देशक समिति

डिजिटल नेपाल अवधारणाको शुरुवाती समयदेखि नै यसप्रति नियमित रूपमा प्रकट भैरहेका राजनीतिक एवं प्रशासनिक प्रतिबद्धता पनि प्रतिबिम्बित हुनेगरी सम्माननीय प्रधानमन्त्रीको अध्यक्षतामा देहाय बमोजिमको निर्देशक समिति रहनेछ:

१.	प्रधानमन्त्री	अध्यक्ष
२.	मन्त्री, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	उपाध्यक्ष
३.	मन्त्री, अर्थ मन्त्रालय	सदस्य
४.	मन्त्री, गृह मन्त्रालय	सदस्य
५.	मन्त्री, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	सदस्य
६.	मन्त्री, कृषि तथा पशुपंछी विकास मन्त्रालय	सदस्य
७.	मन्त्री, स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय	सदस्य
८.	मन्त्री, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	सदस्य
९.	मन्त्री, सहरी विकास मन्त्रालय	सदस्य
१०.	मन्त्री, उर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालय	सदस्य
११.	मन्त्री, उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	सदस्य
१२.	उपाध्यक्ष, राष्ट्रिय योजना आयोग	सदस्य
१३.	मुख्य सचिव, नेपाल सरकार	सदस्य
१४.	गभर्नर, नेपाल राष्ट्र बैङ्क	सदस्य
१५.	सचिव, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	सदस्य-सचिव

४.१.२ निर्देशक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार

निर्देशक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:

- (क) डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कको सफल कार्यान्वयनको लागि आवश्यक नीति तथा रणनीति स्वीकृत गर्ने;
- (ख) डिजिटल नेपाल समन्वय समितिको काम कारवाहीको नियमित अनुगमन गर्ने;

(ग) समन्वय समितिलाई आवश्यक निर्देशन दिने ।

४.१.३ समन्वय समिति

निर्देशक समितिलाई आवश्यक सहयोग गर्न तथा कार्यक्रम संचालनमा सक्रिय रूपमा संयोजनकारी भूमिका निर्वाह गर्न नेपाल सरकारका मुख्य सचिवको संयोजकत्वमा देहाय बमोजिमका पदाधिकारी रहने गरी एउटा डिजिटल नेपाल समन्वय समिति रहनेछ ।

१.	मुख्य सचिव, नेपाल सरकार	संयोजक
२.	सचिव, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	उप-संयोजक
३.	सचिव, अर्थ मन्त्रालय	सदस्य
४.	सचिव, गृह मन्त्रालय	सदस्य
५.	सचिव, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	सदस्य
६.	सचिव, कृषि तथा पशुपंछी विकास मन्त्रालय	सदस्य
७.	सचिव, स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय	सदस्य
८.	सचिव, संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	सदस्य
९.	सचिव, सहरी विकास मन्त्रालय	सदस्य
१०.	सचिव, उर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालय	सदस्य
११.	सचिव, उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	सदस्य
१२.	सचिव, राष्ट्रिय योजना आयोग	सदस्य
१३.	डेप्युटी-गभर्नर, नेपाल राष्ट्र बैङ्क	सदस्य
१४.	अध्यक्ष, नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण	सदस्य
१५.	अध्यक्ष, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ	सदस्य
१६.	अध्यक्ष, नेपाल उद्योग परिसंघ	सदस्य
१७.	अध्यक्ष, कम्प्युटर एसोसिएसन अफ नेपाल महासंघ	सदस्य
१८.	सह-सचिव, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	सदस्य-सचिव

४.१.४ समन्वय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार

- (क) डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि आवश्यक नीति तथा रणनीति तयार गरी निर्देशक समिति समक्ष पेश गर्ने;
- (ख) डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्क अन्तर्गत संचालन हुने क्रियाकलाप तथा परियोजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने;
- (ग) आवश्यकतानुसार यस समिति अन्तर्गत रहने सबै क्षेत्रमा क्षेत्रगत कार्यक्रम कार्यान्वयन उपसमिति गठन गर्ने;
- (घ) निर्देशक समितिद्वारा निर्देशन भएका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

डिजिटल नेपाल कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने दैनिक व्यवस्थापकीय तथा विषयगत विशेषज्ञता प्रदान गर्ने कार्यकालागि आवश्यक संयन्त्रको निर्माण गरिनेछ।

सरकारी तह

रणनीतिक तह

व्यवस्थापन तह

कार्यान्वयन तह

डिजिटल नेपाल – निर्देशक समिति

डिजिटल नेपाल – समन्वय समिति

डिजिटल नेपाल व्यवस्थापन कार्यालय

डिजिटल फाउन्डेसन

कृषि

स्वास्थ्य सेवा

शिक्षा

उर्जा

पर्यटन

वित्त

सहरी पूर्वाधार

डिजिटल पहलहरू

इन्टरनेटलाई अत्यावश्यक सेवाको रूपमा स्थापित गर्ने; स्पेक्ट्रम उपलब्धता तथा व्यवस्थापन सुधार गर्ने; फाइब्र जी (५G) नेटवर्क विस्तार गर्ने; राष्ट्रिय अष्टिकल फाइबर नेटवर्क विस्तार; प्रभावकारी सार्वजनिक सेवा प्रवाहको लागि उच्च गतिको इन्टरनेट कनेक्टिभिटी; विशेष आर्थिक क्षेत्रमा सूचना प्रविधि ज्ञान पार्क स्थापना; नागरिक सेवाको लागि एकीकृत नेपाल सरकार मोबाइल एप; गभर्नमेन्ट इन्टरप्राइज आर्किटेक्चर (GEA) कार्यान्वयन कागज-रहित सरकार ; सार्वजनिक बाइफाई हटस्पटहरू; राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा केन्द्र स्थापना; प्राविधिक डाटा केन्द्रहरूको स्थापना; नेसनल ल्याङ्ग्वेज कम्प्यूटेशनल रिसोर्स प्याक; राष्ट्रिय बायोमेट्रिक परिचयपत्र; डिजिटल हस्ताक्षर; डिजिटल नवप्रवर्तन तथा सह-निर्माण केन्द्र; डिजिटल सीप विकास; सरकारी इ-सिकाइ प्लेटफर्म; शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग।

ई-हाट बजार; प्रिसिजन कृषि; कृषि औजार सहप्रयोग; न्यूनतम समर्थन मूल्य; (MSP) तथा अनुदानको डिजिटल भुक्तानी; डिजिटल भूमि अभिलेख व्यवस्थापन; स्मार्ट सिंचाइ; पशुधन तथा वन्यजन्तुको स्मार्ट व्यवस्थापन; टेलिभेट (Televet); मेडिकल सेन्टरको स्थापना; कृषि सामग्री तथा उत्पादन को गुणस्तर निगरानी प्रणाली; किसानका लागि प्रशिक्षण र सीप विकास तालिम।

राष्ट्रिय डिजिटल स्वास्थ्य सेवा प्लेटफर्म; नयाँ प्रविधिमा आधारित डिजिटल स्वास्थ्य केन्द्रहरू; इलेक्ट्रोनिक स्वास्थ्य अभिलेख २.०; घुम्ती स्वास्थ्य सेवा; इ-मातृ स्वास्थ्य सेवा; आपतकालीन स्वास्थ्य सामग्री वितरणका लागि ड्रोन (Drone); केन्द्रिकृत टेलिमेडिसिन केन्द्र।

स्मार्ट कक्षाकोठाहरू; ओएलइ नेपाल २.०; अनलाइन सिकाइ कार्यक्रम; भाडामा ल्यापटप कार्यक्रम; शिक्षा व्यवस्थापन प्रणाली; केन्द्रीकृत भर्ना प्रणाली; बायोमेट्रिक हाजिरी तथा सिस्टिभी क्यामेराहरू; ग्रामीण क्षेत्रमा मोबाइल सिका केन्द्र।

स्मार्ट मीटरिङ; जि आइ एस स्मार्ट ग्रिड परियोजना; नेपालभरका प्राधिकरणका जुनसुकै शाखाबाट भुक्तानी गर्न मिल्ने प्रणाली (ABPS) को शुरुवात; ने.वि.प्रा. को आधिकारिक मोबाइल एप २.०; स्मार्ट भवन / ऊर्जा व्यवस्थापन परियोजना; नेपाल विद्युत प्राधिकरणको फिल्ड फोर्स अटोमेसन (एफएफए) समाधानहरू; नेपाल विद्युत प्राधिकरणको ग्राहकसेवा पोर्टल।

बेलकम नेपाल वेबसाइट २.० / मोबाइल एप २.०; इलेक्ट्रोनिक भिसा र अध्यागमन प्रक्रियामा सुधार; बहुभाषिक हेल्पलाइन; अगमेन्टेड एन्ड भर्चुअल रियलिटी टुर एप; इलेक्ट्रोनिक पथ प्रदर्शक; ओम्नी च्यानल मार्केटिङ; पर्यटक सरक्षा पर्वाधार।

राष्ट्रिय भुक्तानी गेटवे; क्रेडिट रेटिङ व्यक्तिगत वा संस्थागत खाताहरू; नेपाली आप्रवासीहरूको तथ्याङ्क व्यवस्थापन प्रणाली; मोबाइल बालेट सेवा; नेपालमा डिजिटल भुक्तानीलाई प्रोत्साहन गर्ने; व्यापार तथा उद्योग प्रवर्द्धनको लागि एकद्वार प्रणालीको विकास; इ-वाणिज्य तथा आई टि इएस (ITeS) प्रणालीको विकास र प्रवर्द्धन; डिजिटल भुक्तानी अभियान। कर प्रणाली खर्च प्रणालीका समुचित व्यवस्थापन

वाटर एटिएमहरू; पानीका लागि स्मार्ट मीटरिङ; इन्टेलिजेन्ट फोहरमैला व्यवस्थापन; स्वचालित फोहरमैला बर्गीकरण; नगरपालिका मोबाइल एप्लिकेशन; संयुक्त सार्वजनिक यातायात/सार्वजनिक यातायात मोबाइल एप; इन्टेलिजेन्ट ट्राफिक व्यवस्थापन; इन्टेलिजेन्ट पार्किङ स्थल व्यवस्थापन; इन्टेलिजेन्ट टोल बुथहरू; राष्ट्रिय विपद् व्यवस्थापन प्रणाली; विपद् व्यवस्थापन तालिम।

प्रमुख प्रतिनिधि निकायहरू

सञ्चार तथा सूचना प्रवाह मन्त्रालय, गृह मन्त्रालय, संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय, नेपाल दुरसञ्चार प्राधिकरण,

स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय, गृह मन्त्रालय,

शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, अर्थमन्त्रालय

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय, नेपाल विद्युत प्राधिकरण

संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, नेपाल पर्यटन बोर्ड

अर्थ मन्त्रालय, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय, उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय, नेपाल रास्ट्र बैङ्क,

सहरी विकास मन्त्रालय, खानेपानी मन्त्रालय, संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय

४.२ अनुगमन तथा मूल्यांकन

सार्वजनिक क्षेत्रमा सञ्चालित योजना तथा कार्यक्रमहरू निर्धारित समय, गुणस्तर र लागतमा सम्पन्न गर्ने कार्य चुनौतीपूर्ण छ। डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कका वृहत्तर तथा बहुआयामिक कार्यक्रम संचालन गर्न प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीको व्यवस्था गर्नु आवश्यक हुन्छ। निम्नानुसारको सबल अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यढाँचा अनुसार अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रकृतिलाई प्रभावकारी बनाइनेछ।

डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कले पहिचान गरेका सबै क्षेत्रका कार्यान्वयन योजनामा रहेका निकायगत जिम्मेवारीहरूको वार्षिक तथा आवधिक परिमाणात्मक लक्ष्यहरू निर्धारण गरी नतिजा सूचकका आधारमा अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ। जिम्मेवार निकायले चौमासिक प्रगति प्रतिवेदन समन्वय समितिमा पेश गर्नु पर्नेछ। कार्यान्वयनको सम्बन्धमा केही कठिनाइ भएमा समन्वय समितिमा पेश गर्नु पर्नेछ। यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयन र यसको प्रभावको सन्दर्भमा वार्षिक रूपमा मूल्यांकन गरिनेछ र सोको आधारमा कार्यक्रम कार्यान्वयन योजना अद्यावधिक गरिनेछ।

४.३ नीतिगत तथा नियामक व्यवस्थाको पुनरावलोकन

डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कले पहिचान गरेका क्षेत्रगत पहल तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनको लागि विद्यमान नीतिगत, कानूनी तथा संस्थागत व्यवस्थाको पुनरावलोकन गरी समय सापेक्ष र प्रभावकारी

बनाइने छ। मुख्यतः बौद्धिक सम्पत्तिमाथिको अधिकार, तथ्याङ्क सुरक्षा तथा गोपनियताको प्रत्याभुति, दूरसञ्चार तथा ब्रोडब्याण्ड सेवा, डिजिटल भुक्तानी लगायतका विषयमा संरचनागत तथा कानूनी व्यवस्थाका लागि जोड दिइनेछ। डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कको कार्यान्वयनमा निजी क्षेत्रको सहभागिता अभिवृद्धिका लागि आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ।

४.४ डिजिटल समावेशिताको प्रवर्द्धन

डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कले आर्थिक तथा सामाजिक रूपले पछाडि परेका वर्ग, क्षेत्र तथा समुदायलाई डिजिटल पहुँच वृद्धि गरी डिजिटल अर्थव्यवस्थामा सहभागी हुन सक्षम बनाउनु आवश्यक छ। डिजिटल समावेशिताले सबै क्षेत्रका व्यक्तिलाई सूचना, प्रक्रिया र अवसरहरूमा समावेश गराउँछ। यस अर्थमा नागरिक सँगको सामिप्यता प्रवर्द्धन गर्दै राज्यद्वारा प्रदान गरिने सेवा सुविधा प्रवाहलाई अझै प्रभावकारी बनाउनको लागि डिजिटल समावेशिता एक बलियो माध्यम हुनेछ।

डिजिटल प्रविधिको गतिशीलता, विविधता तथा सो क्षेत्रमा भएको निरन्तर विकासका कारण प्रविधिको प्रयोगकर्ताहरूमा वञ्चितीकरणका नयाँ आयामहरू देखिन थालेका छन्। केवल विकास, समानता र आपसी सद्भावका लक्ष्यहरू प्राप्तिका लागि मात्र नभई वञ्चितीकरणले जरा गाडेको संरचनासँग जुध्नको लागि समेत बहिष्कृत तथा सीमान्तकृत वर्गहरूको निम्ति डिजिटल समावेशिताको सम्भावनालाई भरपूर उपयोग गर्न जरुरी छ।

डिजिटल संसाधन तथा प्रक्रियाहरूमा वञ्चितीकरणको आयामका रूपमा असहाय तथा असक्त भएका वृद्ध, दुर्गम क्षेत्रमा वसोवास गर्ने वासिन्दाका साथै पिछडिएका वर्ग र क्षेत्र लगायत महिला र अपाङ्गताभएका व्यक्ति लक्षित प्रयासको आवश्यकता देखिन्छ।

४.५ भावी कार्यदिशा: उदीयमान तथा नवीनतम प्रविधि र व्यापारिक मोडेल

डिजिटल क्षेत्रमा भैरहेको तीव्र गतिको विकासको फलस्वरूप व्यावसायिक प्रारूपको रूपमा विकसित उदीयमान प्रगतिशील तथा नवीनतम प्रविधिले आर्थिक-सामाजिक रूपान्तरणको अप्रत्याशित सम्भावनाहरू उजागर गरिरहेको छ। ए.आइ. (Artificial Intelligence, AI), रोबोटिक्स (Robotics) तथा स्वचालित प्रविधि (Automation) जस्ता नवीनतम प्रविधिले रोजगारी श्रृजना, उत्पादकत्व प्रवर्द्धन तथा आर्थिक एवं व्यावसायिक प्रतिस्पर्धालाई पुनः परिभाषित गर्दै आर्थिक सामाजिक रूपान्तरणमा सहयोग पुऱ्याएको छ।

त्यसैगरी IOT (Internet of Things) को क्षेत्रमा भैरहेको प्रविधि विकासको प्रयोगले रूपान्तरणकारी किसिमबाट सन्दर्भ-चेतनाको (Context Awareness) अभिवृद्धि गर्दै घटनाहरूको विश्लेषणद्वारा यथोचित प्रतिक्रिया दिन सक्नेगरी हाम्रो सामुहिक क्षमता प्रवर्द्धन गर्नेछ। क्रिप्टो करेन्सी (Cryptocurrency) को क्षेत्रमा देखिएको प्रविधि विकास तथा नवीन प्रयोगले वित्तीय नियामकका लागि चुनौती थपिएको छ।

उदीयमान ब्लक चेन (Blockchain) प्रविधिले विविध डिजिटल कारोवारमा रूपान्तरणकारी विश्वसनीयता प्रवर्द्धन गर्ने निश्चित छ। साथै, दिनानुदिन विकसित हुँदै गईरहेको इन्टरनेटको सर्वव्यापी (Ubiquitous) पहुँच को विकासले नवीनतम व्यावसायिकता तथा व्यापारिक प्रारूपहरूमा रूपान्तरण गरेको छ। विकसित साझेदारी अर्थव्यवस्था (Shared Economy) प्रविधि विकासको एउटा महत्वपूर्ण आयाम हो।

डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कको डिजिटल पहलहरूबाट यस्ता रूपान्तरणकारी तथा नवीनतम प्रविधिले नेपालको अर्थ व्यवस्थामा पार्नसक्ने प्रभावलाई सम्बोधन गर्न तदनुरूपका ठोस कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ। त्यसैगरी यस्ता प्राविधिक नवीनताले प्रदान गर्न सक्ने अथाह सम्भावनालाई मुर्तरूप दिन उपयुक्त रणनीति निर्माणको आवश्यकता देखिन्छ। डिजिटल नेपाललाई दिगो बनाउन विश्वविद्यालय तथा अन्य अनुसन्धान गर्ने निकायको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र व्यापार ईन्कुवेशन (Business Incubation), नवप्रवर्तन तथा सिर्जनशीलतामा आधारित व्यावसायिक अवधारणा (Startups) लाई प्रवर्द्धन गर्न प्राथमिकता दिनुपर्ने देखिन्छ।

४.६ सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा डिजिटल नेपाल

डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कले पहिचान गरेका डिजिटल पहल तथा क्रियाकलापहरू सरकारका तीनवटै तह: सङ्घ, प्रदेश तथा स्थानीय तहबीच समन्वय र सामञ्जस्यता गर्दै कार्यान्वयन गर्न आवश्यक छ। यसका लागि डिजिटल नेपालको प्रणालीगत आवद्धता, आपसी सञ्चालन र तथ्याङ्क प्रविष्टिमा सहजता हासिल गर्दै प्रणालीको सार्वभौमिकताको संरक्षण हुनु वाञ्छनीय छ। तदनुरूप डिजिटल नेपाल कार्यक्रम कार्यान्वयनमा केन्द्रिय सरकार, प्रदेश तथा स्थानीय तह एवं निजी तथा गैर-सरकारी क्षेत्रको सक्रिय सहभागिता सुनिश्चित गर्नुपर्ने देखिन्छ।

४.७ वित्तीय व्यवस्थापन

डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्कले पहिचान गरेका ८० वटै पहलहरूको सम्पादन प्रत्येक निकायले आफ्नो नियमित बजेटबाट गर्नुपर्नेछ। कार्यान्वयन योजना भित्रका कुनै डिजिटल पहल नियमित बजेटबाट गर्न नसकिने भएमा वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटमा समेत समावेश गरी अर्थ मन्त्रालयमा पेश गर्नु पर्नेछ। अर्थ मन्त्रालय र राष्ट्रिय योजना आयोगले यस कार्यान्वयन योजनामा समावेश भएका डिजिटल पहलहरूको कार्यान्वयनको लागि सम्बन्धित निकायबाट माग भई आए अनुसार बजेट विनियोजन गर्न प्राथमिकता दिनुका साथै आवश्यक स्रोत जुटाउन पहल गर्ने छन्।

५. डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्क कार्यक्रम कार्यान्वयन योजना

कार्यक्रम कार्यान्वयन योजना

इन्टरनेट पहुँचलाई अत्यावश्यक पूर्वाधारको रूपमा स्थापित गर्ने, सार्वजनिक-निजी साझेदारीलाई प्रोत्साहित गर्ने, प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीलाई प्रोत्साहन गर्ने, सार्वजनिक सेवामा कार्यरत रहेका र निजी क्षेत्रका कर्मचारीलाई डिजिटल ज्ञान दिलाउने तथा यी उद्देश्य पूर्ति गर्न चाहिने अप्टिकल फाइबर सञ्जाल जस्ता पूर्वाधार स्थापना लगायतका कार्यक्रम यस कार्यान्वयन योजनामा परेका छन्। साथै सबल वित्तीय प्रणालीको विकास गर्न, शिक्षा तथा स्वास्थ्य सेवा सरल रूपमा उपलब्ध गराउन सघाउने पहलहरूका अतिरिक्त तीव्र गतिमा प्रविधिमा अन्वेषण, विकास तथा नवपर्तनलाई सद्दुपयोग गर्न नीतिगत व्यवस्थाको वातावरण बनाउने कार्यक्रम यस कार्यान्वयन योजनामा परेका छन्। कार्यक्रम कार्यान्वयन योजनामा प्रत्येक पहलको सफल कार्यान्वयनका लागि पूर्व मान्यता, सफलता मापन गर्ने सूचक तथा उपलब्धिका साथै अनुगमन तथा मूल्यांकन र संलग्न रहने सरोकारवालाहरूको पहिचान र सम्पन्न हुने समयावधि समेत निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ।

क्र.स	पहल/संकेत	डिजिटल पहल	सूचक	मान्यता	अपेक्षित उपलब्धि	समयसीमा	समयावधि (वर्ष)					प्रमुख निकाय	सहयोगी संस्थाहरु
							१	२	३	४	५		
१.	०१.०१	इन्टरनेटलाई आधारभूत/ अत्यावश्यक सेवाको रूपमा स्थापित गर्ने।	इन्टरनेट सेवाको पहुँचलाई अत्यावश्यक सेवाको रूपमा वर्गिकृत हुने।	सरोकारवाला सबैको सहयोग र समर्थन रहेको।	सबैको इन्टरनेटमा पहुँच पुगेको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X			सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण, कानून न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, इन्टरनेट सेवा प्रदायक र दूरसञ्चार सेवा प्रदायक
२.	०१.०२	स्पेक्ट्रमको उपलब्धता तथा व्यवस्थापन सुधार गर्ने।	रेडियो फ्रिक्वेन्सी तथा स्पेक्ट्रम बाडफाँड योजना।	-स्पेक्ट्रम व्यवस्थापनका नीतिगत बिषयले समयमै सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय तथा नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरणको रहने। -स्पेक्ट्रम व्यवस्थापन रणनीतिमा सरोकारवालाको व्यापक सहभागिता सुनिश्चित गरिने।	मोबाइल ब्रोडब्यान्ड मार्फत इन्टरनेट कनेक्टिभिटीमा वृद्धि भएको हुनेछ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय र सूचना तथा प्रसारण विभाग

३.	०१.०३	फाइबर जी (5G) नेटवर्क विस्तार गर्ने।	फाइबर जी (5G) सेवा प्रयोगकर्ताको संख्या प्रतिशत/5G सेवा विस्तार भएको क्षेत्र।	-नेपालमा फाइबर जी (५G) को शुरुवातका लागि सबल व्यापारिक वातावरण सिर्जना भएको हुने। -दूरसञ्चार सेवा प्रदायकहरू आइओटी (IoT) लगायत फाइबर जी (५G) का नयाँ उपयोगबाट लाभान्वित हुन उत्प्रेरित हुने।	स्मार्ट शहर तथा स्मार्ट कृषि जस्ता क्षेत्रमा आइओटी र आर्टिफिसियल इन्टेलिजेन्स प्रविधिमा आधारित क्रियाकलापको थालनी भएको हुनेछ।	मध्यकालिन	X	X	X			नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय, सहरी विकास मन्त्रालय र दूरसञ्चार सेवा प्रदायक
४.	०१.०४	अप्टिकल फाइबर नेटवर्क निर्माण गर्ने।	अप्टिकल फाइबर सञ्जालको लम्बाइ।	ग्रामीण दूरसञ्चार विकास कोष (RTDF) को प्रभावकारी परिचालन र सेवा प्रदायकहरूबाट थप लगानीको लागि प्रोत्साहन रहेको।	नेपालमा डिजिटल अर्थतन्त्रको विकास र डिजिटल सेवाहरूमा सुधार भएको हुनेछ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X		नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय, नेटवर्क सेवा प्रदायक र दूरसञ्चार सेवा प्रदायक
५.	०१.०५	प्रभावकारी	इन्टरनेट पुगेका	एकीकृत रूपमा	विद्युतीय माध्यमबाट	मध्यकालिन	X	X	X			सञ्चार तथा	प्रधानमन्त्री तथा

		सार्वजनिक सेवा प्रवाहको लागि उच्च गतिको इन्टरनेट कनेक्टिभिटी पुऱ्याउने।	सरकारी निकायको संख्या (स्थानीय तह, स्वास्थ्य संस्था, शैक्षिक संस्था तथा सरकारी कार्यालयहरु)।	विद्युतीय माध्यमबाट सार्वजनिक सेवाको उपलब्धताको लागि उच्च गतिको इन्टरनेट सञ्जाल आवश्यक पर्ने।	नागरिकले सहजरूपमा सार्वजनिक सेवा प्राप्त भएको हुनेछ।						सूचना प्रविधि मन्त्रालय र सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	मन्त्रीपरिषद्को कार्यालय, गृह मन्त्रालय, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह र नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण
६.	०१.०६	विशेष आर्थिक क्षेत्रमा सूचना प्रविधि ज्ञान पार्क स्थापना गर्ने।	सूचना प्रविधि ज्ञान पार्कको संख्या।	-विशेष आर्थिक क्षेत्र सञ्चालनको लागि छुट्टै ऐन रहेको र SEZ मा सञ्चालित हुने उद्योगहरुमा सूचना प्रविधि एउटा महत्वपूर्ण उद्योग रहेको। -प्रतिस्पर्धी पूर्वाधार तथा वित्तिय प्रोत्साहनको लागि नेपाल सरकारको प्रतिबद्धता रहेको। -निजी क्षेत्र तथा वैदेशिक लगानीको यसमा प्रचुर सम्भावना रहेको।	रोजगारको अवसरहरुको सृजना हुने र आर्थिक वृद्धिमा योगदान पुगेको हुनेछ।	मध्यकालिन	X	X	X		सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय र उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	अर्थ मन्त्रालय र प्रदेश सरकार

				-सूचना प्रविधिको उच्चतम प्रयोगबाट रोजगारी वृद्धिदर सामाजिक आर्थिक सम्पन्नता हासिल गर्न सकिने।									
७.	०१.०७	नागरिक सेवाको लागि एकीकृत नेपाल सरकार मोबाईल एप तयार गरी सञ्चालनमा ल्याउने।	मोबाइल एप मार्फत प्रदान गरिने सरकारी सेवाको संख्या।	मोबाइल एपको अधिकतम प्रयोग गर्न नागरिकलाई डिजिटल साक्षरता अभियान आवश्यक रहेको।	सरकारी सेवामा जनताको सहज पहुँच भएको हुनेछ।	अल्पकालीन	X	X				प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रीपरिषद्को कार्यालय, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र, सूचना प्रविधि विभाग र प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह
८.	०१.०८	गभर्नमेन्ट इन्टरप्राइज आर्किटेक्चर (GEA) कार्यान्वयन गर्ने।	GEA मापदण्ड अनुरूपमा सूचना प्रविधि प्रणालीहरूको संख्या।	सूचना प्रविधि प्रणाली सम्बन्धी GEA एउटा अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड रहेको।	एकीकृत, विश्वसनीय र सुरक्षित रूपमा सरकारी सूचना प्रविधि प्रणालीबाट सूचना आदानप्रदान हुने।	मध्यकालीन र निरन्तर	X	X	X		X	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	सूचना प्रविधि विभाग, राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र, प्रमाणीकरण नियन्त्रकको कार्यालय, नेपाल सरकारका निकायहरू र प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह

९.	०९.०९	कागज-रहित सरकारको अवधारणालाई साकार रूप दिने।	कागजरहित कार्यप्रक्रिया सञ्चालन गर्ने सरकारी कार्यालयहरूको संख्या।	-नेपाल सरकार रणनीतिक रूपमा कार्यालय सञ्चालन प्रकृत्यालाई स्वचालनमा लैजान तयार रहेको। -सिष्टम डिजाइनमा उपयुक्त सुरक्षण विधि र संयन्त्रको समुचित व्यवस्था आवश्यक रहेको।	कार्यप्रवाहमा उल्लेखनीय रूपमा सुधार भइ सेवाको प्रभावकारिता, पारदर्शिता र उत्तरदायित्वतामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रीपरिषद्को कार्यालय, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय,	सूचना प्रविधि विभाग, प्रमाणीकरण नियन्त्रकको कार्यालय राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र र प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह
१०.	०९.१०	सार्वजनिक वाइफाई हटस्पटहरूको व्यवस्था गर्ने।	वाइफाई हटस्पटहरूको संख्या।	सार्वजनिक स्थलहरूमा वाइफाई हटस्पटहरू आवश्यक रहेको।	पहिचान गरिएका सार्वजनिक स्थलहरूमा निःशुल्क इन्टरनेट सेवा प्राप्त भएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X			नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय र इन्टरनेट सेवा प्रदायक
११.	०९.११	राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा केन्द्र स्थापना गर्ने।	राष्ट्रिय साइबर सुरक्षा केन्द्र।	आवश्यक नीति, नियामक तथा कानूनी ढाँचा निर्माण भई लागू हुनेछ।	-डिजिटल विश्वसनीयता तथा डिजिटल प्रयोगमा वृद्धि भएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X			सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	अर्थ मन्त्रालय, गृह मन्त्रालय, नेपाल राष्ट्र बैङ्क, सूचना प्रविधि विभाग, प्रमाणीकरण नियन्त्रकको

													कार्यालय, नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण, राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र, इन्टरनेट सेवा प्रदायक, दूरसञ्चार प्रदायक र नेटवर्क प्रदायक लगायत
१२.	०१.१२	प्रादेशिक डाटा केन्द्रहरूको स्थापना गर्ने।	प्रादेशिक डाटा केन्द्रको संख्या।	प्रदेश तथा स्थानीय तहमा सबै सरकारी सेवा विद्युतीय माध्यमबाट प्रवाह गर्न छुट्टै डाटा केन्द्र आवश्यक रहेको।	विद्युतीय तथ्याङ्क भण्डारण सुरक्षित भई निर्वाध रूपमा सेवा प्रवाह भएको हुनेछ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय	नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण, सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र र प्रदेश सरकार
१३.	०१.१३	नेसनल ल्याङ्गवेज कम्प्यूटेसनल रिसोर्स प्याक तयार गर्ने।	राष्ट्रिय भाषामा निर्मित डिजिटल रिसोर्स प्याकको संख्या।	स्थानीय भाषा ऋन्द्रित भाषा- कम्प्युटिडमा सरोकारवालाहरूको विस्तृत समर्थन प्राप्त ।	डिजिटल समावेशिता वृद्धि भएको हुनेछ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	सूचना प्रविधि विभाग, भाषा आयोग र प्रदेश सरकार	सूचना र भाषा प्रशोधन अनुसन्धान ल्याब, कम्प्युटर विज्ञान तथा ईन्जिनियरिङ् विभाग, विश्वविद्यालयहरू,

																				नेपाल अन्धा संघ, भाषा प्रविधि केन्द्र र विश्वविद्यालय अनुदान आयोग
१४.	०१.१४	राष्ट्रिय बायोमेट्रिक परिचयपत्र लागु गर्ने।	राष्ट्रिय बायोमेट्रिक परिचयपत्र प्राप्त गर्ने व्यक्तिको संख्या।	परिचयपत्रको कानूनी आधार रहेको।	सेवाको प्रवाहमा पहिचानको रूपमा प्रयोग भई सेवा प्रवाहमा प्रभावकारीता अभिवृद्धि भएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X					गृह मन्त्रालय	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रीपरिषदको कार्यालय, गृह मन्त्रालय, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय र राष्ट्रिय परिचय पत्र व्यवस्थापन केन्द्र					
१५.	०१.१५	डिजिटल हस्ताक्षरको कार्यान्वयन गर्ने।	वितरण गरिएको डिजिटल हस्ताक्षरको संख्या।	विद्युतीय कारोबारको कानूनी वैधताको लागि विद्युतीय कारोबारमा डिजिटल हस्ताक्षरको प्रयोग अपरिहार्य रहेको।	विद्युतीय कारोबार सुरक्षित भएको हुनेछ।	मध्यकालिन	X	X	X					प्रमाणिकरण नियन्त्रकको कार्यालय	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, नेपाल राष्ट्र बैंक र प्रमाणीकरण निकाय					
१६.	०१.१६	डिजिटल नवप्रवर्तन तथा सह-निर्माण केन्द्र स्थापना गर्ने।	नेपालमा कम्तिमा एक डिजिटल नवप्रवर्तन तथा सह-निर्माण केन्द्रको संख्या।	डिजिटल नवीन सोच र स्टार्टअप प्रवर्द्धनका लागि नीतिगत पहलहरू आवश्यक।	नवप्रवर्तनमा आधारित उद्योगहरूको विकास भएको हुनेछ।	मध्यकालिन	X	X	X					उद्योग , वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय , अर्थ मन्त्रालय, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, सूचना प्रविधि					

															विभाग, विश्वविद्यालयहरु, विश्वविद्यालय अनुदान आयोग र प्रतिष्ठानहरु तथा निजी क्षेत्र
१७.	०१.१७	डिजिटल सीप विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।	डिजिटल सीप विकास कार्यक्रमको सङ्ख्या।	-आम जनसमुदायमा डिजिटल साक्षरताको महत्व स्थापना हुनेछ। - व्यावसायिक प्रशिक्षकहरुको पर्याप्त आपूर्ति उपलब्ध रहनेछ।	डिजिटल समावेशी भएको हुनेछ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय र उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, सूचना प्रविधि विभाग, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालीम परिषद, प्रदेश सरकार र स्थानीय तह तथा विश्व विद्यालयहरु		
१८.	०१.१८	सरकारी इ-सिकाइ प्लेटफर्म सञ्चालनमा ल्याउने।	इ-सिकाइ प्लेटफर्म प्रयोग गर्ने सरकारी कर्मचारीहरुको संख्या।	डिजिटल जनशक्ति विकास गर्न प्रशासनिक नेतृत्व प्रतिबद्ध छ।	डिजिटल ज्ञान हासिल गरेका सरकारी कर्मचारीहरुको संख्या वृद्धिले सार्वजनिक सेवा वितरण र प्रशासन परिदृश्यमा महत्त्वपूर्ण सुधार भएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X			नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, शिक्षा विभाग र सूचना प्रविधि विभाग		
१९.	०१.१९	शिक्षामा सूचना तथा	सूचना तथा सञ्चार	नेपालमा शिक्षा प्रदान	गुणस्तरीय शिक्षामा	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	शिक्षा, विज्ञान	सञ्चार तथा सूचना		

		सञ्चार प्रविधिको प्रयोगलाई व्यापकता दिने।	प्रविधि प्रशिक्षकको संख्या कम्प्युटर ल्याव भएका सामुदायिक विद्यालयको सङ्ख्या।	गर्ने परिदृश्यमा देखिएका संरचनात्मक चुनौतिहरूलाई उल्लेख्यरूपमा कम गर्न डिजिटल प्रविधिको प्रयोग अपरिहार्य रहेको।	सबैको पहुँच भएको हुनेछ।						तथा प्रविधि मन्त्रालय	प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल दूर सञ्चार प्राधिकरण, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र र शिक्षा तथा मानव श्रोत विकास केन्द्र
२०.	०२.०१	ई-हाट बजार सञ्चालन गर्ने।	भर्चुअल कृषि वस्तु बजारको संख्या र कारोवारको मात्रा।	कृषिजन्य वस्तुको मूल्य, उपलब्धता तथा आपूर्तिमा सुधारका लागि नीतिगत प्राथमिकता रहेको।	किसानहरूको आयमा वृद्धि भएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X		कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	कृषि विभाग, पशुपन्छी सेवा विभाग, खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह, कृषि सहकारी र सहकारी प्रयोगकर्ता र स्थानीय हाट बजार व्यवस्थापन समिति

२१.	०२.०२	प्रिसिजन कृषि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।	प्रिसिजन कृषि कार्यक्रमहरूको संख्या।	अत्याधुनिक कृषिका लागि पहिचान गर्न पर्याप्त मात्रामा सक्षम विज्ञहरू रहेको तथा निजी क्षेत्रबाट थप लगानी हुने सम्भावना रहेको।	कृषि उपजमा वृद्धि र थप रोजगारी श्रृजना भएको हुनेछ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	कृषि विभाग, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् र नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा प्रतिष्ठान
२२.	०२.०३	कृषि औजारहरूको सहप्रयोग गर्ने।	कृषि औजार सहप्रयोग प्लेटफर्मको संख्या।	किसानहरूलाई डिजिटल रूपमा साक्षर बनाएर औजार सह-प्रयोग प्लेटफर्म प्रभावकारी रूपमा सहभागी हुन सक्षम बनाउने।	किसानहरूलाई कम लागतमा कृषि उत्पादकत्वमा सुधार भएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X			स्थानीय तह	गाँउ किसान समूह, आमा समूह, महिला समूह, र स्थानीय सहकारीहरू
२३.	०२.०४	न्यूनतम समर्थन मूल्य (MSP) तथा अनुदानको डिजिटल भुक्तानी व्यवस्था गर्ने।	न्यूनतम समर्थन मूल्य तथा अनुदानको लागि डिजिटल भुक्तानी प्लेटफर्मको स्थापना।	वलियो लाभग्राही प्रमाणीकरण फेर्मवर्कको विकास भएको।	न्यूनतम समर्थन मूल्य तथा अनुदानको दुरुपयोगमा कमी आउनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X			कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	अर्थ मन्त्रालय, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय, कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, नेपाल राष्ट्र बैङ्क र वित्तिय संस्थाहरू

२४.	०२.०५	डिजिटल भूमि अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने ।	डिजिटल किता संख्या र क्षेत्रफल प्रतिशत र डिजिटल कारोवार ।	डिजिटल भूमिको अभिलेखको लागि कानूनी व्यवस्था रहेको ।	भूमि राजस्व प्रशासनमा सुधार हुने जसबाट राजस्व सङ्कलनमा र सेवा वितरणमा सहज भएको हुनेछ ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, भूमि व्यवस्थापन तथा अभिलेख विभाग, नापी विभाग, वन तथा भू-संरक्षण विभाग र प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह
२५.	०२.०६	स्मार्ट सिंचाइ प्रणाली लागु गर्ने ।	स्मार्ट सिंचाई परियोजनाको संख्या ।	स्मार्ट सिंचाई परियोजनाहरू शुरुगर्नको लागि आधारभुत संरचनाहरू उपलब्ध रहेको ।	पानीको स्रोतको अधिकतम प्रयोग भएको हुनेछ ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह
२६.	०२.०७	पशुधन तथा वन्यजन्तुको स्मार्ट व्यवस्थापन प्रणाली कार्यान्वयन गर्ने ।	Internet of Things (IoT) सेन्सरहरू प्रयोगको सङ्ख्या ।	पशु व्यवस्थापन, वन्यजन्तु व्यवस्थापनको लागि पूर्वाधार प्रदायक संस्थाहरू तथा नियामक का बीच	लोपोन्मुख जनावरहरूको अनधिकृत शिकारमा कमी र तिनीहरूको संरक्षण तथा अवैध अभ्यासहरूमा कमी	मध्यकालीन		X	X	X		कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय र वन तथा वातावरण मन्त्रालय	वन तथा भू-संरक्षण विभाग, पशु विकास विभाग र राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग

				समन्वयात्मक सम्बन्ध रहेको।	आउने तथा पशुधनको अद्यावधिक तथ्याङ्क उपलब्ध भएको हुनेछ।								
२७.	०२.०८	टेलिभेट (Televet) मेडिकल सेन्टरको स्थापना र सञ्चालन गर्ने।	टेलिभेट मेडिकल सेन्टरको संख्या।	टेलिभेट मेडिकल सेन्टरको बारेमा सरोकारवालाहरुको बिचमा स्वीकार्यता रहेको।	पशुधनको स्वास्थ्यमा सुधार भएको हुनेछ।	दीर्घकालिन	X	X	X	X	X	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा प्रतिष्ठान, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह र स्थानीय समुदायहरु
२८.	०२.०९	कृषि सामाग्री तथा उत्पादनको गुणस्तर निगरानी प्रणाली अवलम्बन गर्ने।	कृषि सामाग्री निगरानी प्रणालीको संख्या।	कृषि निवेश तथा उत्पादन बीचको पहिचान सुनिश्चित गर्न सबै सरोकारवालाहरु प्रतिबद्ध रहेको।	गुणस्तरिय कृषि तथा पशुधन उत्पादन भएको हुने तथा मूल्यबारे कृषकहरुलाई जानकारी भएको हुने।	मध्यकालिन		X	X	X		खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरु
२९.	०२.१०	डिजिटल माध्यमबाट किसानका लागि प्रशिक्षण र सीप विकास तालिम सञ्चालन गर्ने।	प्रशिक्षण र सीप विकास तालिम प्राप्त गर्ने किसानहरुको संख्या।	-कृषि मजदुर र किसानको डिजिटल साक्षरता वृद्धि गर्न पहलहरु भएका। -क्षेत्रगत विशेषज्ञताले	कृषि उपजको उत्पादकत्वमा उल्लेख्य वृद्धि भएको हुनेछ।	मध्यकालिन	X	X	X			कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, प्राविधिक शिक्षा

				अनलाईन सिकाई किसानहरूको लागि फलदायी हुने।									तथा व्यावसायिक तालीम परिषद, कृषि सहकारीहरू र विश्वविद्यालयहरू
३०.	०२.११	अत्याधुनिक डिजिटल कृषि ज्ञान केन्द्रको स्थापना गर्ने ।	डिजिटल पूर्वाधारयुक्त कृषि ज्ञान केन्द्रको संख्या।	अत्याधुनिक ज्ञान सम्बन्धी अनुसन्धान तथा प्रसार र प्रयोगको लागि नीतिगत रूपमा उच्च महत्व प्रदान गरिएको।	कृषि र खाद्य उत्पादकत्वमा सुधार भएको हुनेछ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, कृषि विभाग, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालीम परिषद, कृषि सहकारीहरू र विश्व विद्यालयहरू
३१.	०३.०१	राष्ट्रिय डिजिटल स्वास्थ्य सेवा प्लेटफर्मको व्यवस्था गर्ने ।	सेवाग्राही केन्द्रित राष्ट्रिय स्वास्थ्य सेवा प्लेटफर्म तथा सेवा प्राप्त गर्नेको संख्या।	डिजिटल स्वास्थ्य सेवा प्लेटफर्मको उपयोगिता बारे सबै सरोकारवालाहरूको तत्परता आवश्यक रहेको।	स्वास्थ्यकर्मीको कमी, स्वास्थ्य सेवा प्रदायहरूक बीच समन्वयको अभाव, विरामी-सहयोगी सञ्जालको अभाव तथा रोगको इतिहास तथा तथ्यांकको अभावले सिर्जित बाधाहरूलाई चिदै प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवा प्रदान हुने	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय	अर्थ मन्त्रालय, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा विभाग, प्रदेश सरकार र स्थानीय तह र अस्पतालहरू

३२.	०३.०२	नयाँ प्रविधिमा आधारित डिजिटल स्वास्थ्य सेवा केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन गर्ने ।	उच्च स्तरको प्राविधिक /डिजिटल स्रोतहरू सहितका स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरूको संख्या ।	स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरूमा उच्च गतिको ब्रोडब्यान्ड पूर्वाधार जोडिएको छ र प्रविधि व्यवस्थापन गर्ने निश्चित स्तरको आन्तरिक क्षमता रहेको ।	विरामीहरूले पाउने स्वास्थ्य सेवामा गुणात्मक सुधार भएको हुनेछ ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय	अर्थ मन्त्रालय, प्रदेश सरकार, स्वास्थ्य सेवा विभाग र स्थानीय तह
३३.	०३.०३	इलेक्ट्रोनिक स्वास्थ्य अभिलेखको व्यवस्थापन गर्ने ।	स्वास्थ्य अभिलेखिकरण भएका विरामीको संख्या ।	विरामीको गोपनीयता र सुरक्षा संरक्षणको लागि नीति तथा नियामक वातावरण विद्यमान रहेको ।	प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवाको वितरण र स्वास्थ्य नीति निर्माण प्रक्रियामा सघाउ पुगेको हुने तथा उम्दा (Precise) स्वास्थ्य सेवा वितरणकालागि अन्वेषणको क्षमतामा सुधार भएको हुनेछ ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय , सूचना प्रविधि विभाग, स्वास्थ्य सेवा विभाग र राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र
३४.	०३.०४	घुम्ती स्वास्थ्य सेवा सञ्चालनमा ल्याउने ।	डिजिटल प्रविधिबाट सञ्चालित घुम्ती स्वास्थ्य इकाइहरूको संख्या ।	सबैको लागि स्वास्थ्य सेवाको नीतिगत व्यवस्था रहेको ।	ग्रामीण क्षेत्रका नागरिकले गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा तत्काल पाएको हुनेछ ।	मध्यकालीन	X	X	X			स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय	स्वास्थ्य सेवा विभाग, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह र अस्पतालहरू

३५.	०३.०५	इ-मातृ स्वास्थ्य सेवा सञ्चालन गर्ने ।	कार्यक्रमबाट लाभान्वित हुने गर्भवती तथा स्तनपान गराउने महिलाको संख्या ।	सुत्केरी तथा गर्भवती आमाहरूमा पर्याप्त डिजिटल साक्षरता आवश्यक रहेको ।	मातृ मृत्युदर र बाल मृत्युदरमा उल्लेख्य रूपमा कमी आएको हुनेछ ।	मध्यकालीन	X	X	X			स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय	महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालय, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय र नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण
३६.	०३.०६	आपतकालीन स्वास्थ्य सामग्री वितरणका लागि ड्रोन (Drone) को उपयोग गर्ने ।	दुर्गम क्षेत्रमा अत्यावश्यक चिकित्सा सामग्रीहरू ड्रोनबाट पुऱ्याएको संख्या ।	ड्रोन सेवा सञ्चालनका लागि कानूनी व्यवस्था रहेको ।	दुर्गम क्षेत्रका नागरिकहरू स्वास्थ्य सेवाबाट लाभान्वित भएको हुनेछ ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय र गृह मन्त्रालय	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय र गृह मन्त्रालय
३७.	०३.०७	केन्द्रिकृत टेलिमेडिसिन केन्द्रको स्थापना गर्ने ।	केन्द्रिकृत टेलिमेडिसिन सेवाको लाभग्राही संख्या ।	राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति तथा केन्द्रमा कोष को व्यवस्था रहेको ।	विशेषज्ञ स्वास्थ्य परामर्श सेवाबाट दुर्गम भेगका जनताहरूको ठुलो हिस्सा लाभान्वित भएको हुनेछ ।	अल्पकालीन	X	X				स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा विभाग, नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण र अस्पतालहरू
३८.	०४.०१	स्मार्ट	स्मार्ट कक्षाकोठा	स्मार्ट कक्षा	शैक्षिक गुणस्तरमा	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	शिक्षा, विज्ञान	सञ्चार तथा सूचना

		कक्षाकोठाहरूबाट पठनपाठन गराउने ।	भएका सामुदायिक विद्यालयहरूको संख्या ।	कोठाहरूका संसाधनहरूको उपयोग गर्न सक्षम हुने गरी शिक्षकहरूको क्षमता विकास गरिएको ।	सुधार भई विद्यार्थीहरूको सिकाईमा मापन योग्य सुधार भएको हुनेछ ।							तथा प्रविधि मन्त्रालय	प्रविधि मन्त्रालय , अर्थ मन्त्रालय, नेपाल दूरसञ्चार कम्पनी लिमिटेड
३९.	०४.०२	ओएलइ (Open learning Education) लागू गर्ने ।	ओएलइ मा सहभागी विद्यार्थीको संख्या ।	डिजिटल पुस्तकालयको सहज उपलब्धता हुने ।	सार्वजनिक विद्यालयहरूका विद्यार्थीहरूको शैक्षिक गुणस्तरमा सुधार भएको हुनेछ ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय , प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद र नेपाल खुल्ला विश्वविद्यालय
४०.	०४.०३	अनलाइन सिकाइ कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	अनलाइन प्लेटफर्म प्रयोगकर्ताको संख्या ।	अनलाइन सिकाइलाई समान प्राथमिकताको रूपमा लिइने र यसको लागि ब्रोडब्याण्ड सेवाको उपलब्धता आवश्यक हुने ।	दुर्गम तथा कम सुविधा भएका क्षेत्रका वासिन्दाले गुणस्तरीय शिक्षा प्राप्त गरेको हुनेछ ।	मध्यकालीन	X	X	X			शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण र विद्यालय तथा विश्वविद्यालयहरू

४१.	०४.०४	भाडामा ल्यापटप कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	भाडामा ल्यापटप कार्यक्रममा संलग्न विद्यार्थीहरूको सङ्ख्या ।	सेवा सुविधाबाट बंचित विपन्न वर्गका विद्यार्थीमा कम्प्युटरको स्वामित्वमा वृद्धि गर्न न्युनतम मुल्यमा आधारभुत ल्यापटप उपलब्ध हुने ।	भाडामा ल्यापटपको उपलब्धताले डिजिटल साक्षरता तथा गुणस्तरिय शिक्षामा वृद्धि भएको हुनेछ ।	मध्यकालीन	X	X				शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय र स्थानीय तह
४२.	०४.०५	शिक्षा व्यवस्थापन सूचना प्रणाली लागू गर्ने ।	शिक्षा व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (इएमआइएस २.०)को प्रयोग गर्ने सामुदायिक विद्यालयको संख्या ।	शिक्षा व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (इएमआइएस २.०) को प्रयोग विद्यालयहरूमा अनिवार्य गरिने ।	तथ्य र तथ्याङ्क उपलब्ध भई नीति निर्माणमा महत्वपूर्ण योगदान पुगेको हुनेछ ।	मध्यकालीन	X	X	X			शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	शिक्षा विभाग, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् र विश्व विद्यालयहरू
४३.	०४.०६	केन्द्रीकृत भर्ना प्रणाली सञ्चालनमा ल्याउने ।	केन्द्रीकृत भर्ना आवेदन प्रणालीको शुरुवात गर्ने क्याम्पस, विश्व विद्यालयको संख्या ।	कुनै नयाँ प्रणाली विकास र शुरुवात गर्दा सुरक्षा र प्रमाणिकता जस्ता मुद्दाहरूलाई पर्याप्त मात्रामा संबोधन गरिने ।	चुस्त भर्ना प्रक्रिया भई विद्यार्थी तथा क्याम्पस/ विश्वविद्यालय दुवैलाई लाभ भएको हुनेछ ।	मध्यकालीन	X	X	X			शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	शिक्षा विभाग, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् र विश्वविद्यालय

४४.	०४.०७	बायोमेट्रिक हाजिरी तथा सिसिटिभी क्यामेराहरूको उपयोग गर्ने।	बायोमेट्रिक हाजिरी तथा सिसिटिभी क्यामेराहरू जडान गरिएको विद्यालयहरूको संख्या।	प्राविधिक समस्या आएमा स्थानीय स्तरबाटै समाधान हुने।	-विद्यार्थी, शिक्षक तथा कर्मचारीहरू विद्यालयमा समयमै हाजिर हुने तथा अनुशासन कायम हुने तथा विद्यालय तथा विद्यालय हाता सुरक्षित भएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X			शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	शिक्षा विभाग, सूचना प्रविधि विभाग, र प्रादेशिक तथा स्थानीय तह
४५.	०४.०८	ग्रामीण क्षेत्रमा मोबाइल सिकाइ केन्द्रको पहुँच विस्तार गर्ने।	स्थापित मोबाइल सिकाइ केन्द्रहरू र लाभग्राहीहरूको संख्या।	मोबाइल सिकाइ केन्द्रहरूमा ब्रोडब्याण्ड सेवाको पहुँच उपलब्ध रहने।	दुर्गम क्षेत्रमा बसोबास गर्ने नागरिकहरूमा मोबाइल प्रयोगबाट शिप विकास भएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X			शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	शिक्षा विभाग, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् र स्थानीय तह
४६.	०५.०१	विद्युत वितरणमा स्मार्ट मिटरिड प्रणाली अवलम्बन गर्ने।	स्मार्ट मीटर प्रयोगकर्ताको सङ्ख्या।	स्मार्ट मिटरिडको लागि आवश्यक पूर्वाधार तयारीको लागि नेपाल विद्युत प्राधिकरण तयार रहेको।	कार्य क्षमतामा सुधार आई विद्युत चुहावटमा कमी आएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X			ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय	नेपाल विद्युत प्राधिकरण र विद्युत महसुल निर्धारण आयोग

४७.	०५.०२	जिआइएस स्मार्ट ग्रिड प्रणाली अवलम्बन गर्ने।	जिआइएस स्मार्ट ग्रिड परियोजनाको सङ्ख्या।	जिआइएस स्मार्ट ग्रिडका लागि सरकार प्रतिवद्ध रहेको।	नोलाईट र विद्युतिय चुहावटमा कमीआउने तथा वितरण व्यवस्थापन प्रणालीको क्षमता विकास हुने जसको फलस्वरुप श्रोत साधनको अधिकतम लाभ प्राप्त भएको हुनेछ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय	नेपाल विद्युत प्राधिकरण र राष्ट्रिय प्रसारण ग्रिड कम्पनी
४८.	०५.०३	नेपालभरका प्राधिकरणका जुनसुकै शाखावाट विद्युत महसूल भुक्तानी गर्न मिल्ने प्रणाली (ABPS) को विकास गर्ने।	प्राधिकरणका ABPS सञ्चालन गरेको शाखाहरूको संख्या।	ABPS शाखा सञ्चालनको लागि नेपाल विद्युत प्राधिकरण प्रतिवद्ध रहेको।	भुक्तानी गर्न ग्राहकहरूलाई सहज तथा सरल भएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X			नेपाल विद्युत प्राधिकरण,	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय, नेपाल राष्ट्र बैङ्क र वित्तीय संस्थाहरू,
४९.	०५.०४	नेपाल विद्युत प्राधिकरणको आधिकारिक मोबाइल एप सञ्चालन गर्ने।	नेपाल विद्युत प्राधिकरणको आधिकारिक मोबाइल एप प्रयोगकर्ताको सङ्ख्या।	अत्याधुनिक (cutting edge) मोबाइल एप निर्माण तथा सञ्चालनको लागि नेविप्रा तयार रहेको।	सूचना तथा सेवा लिन-दिन सहजिकरण भएको हुनेछ।	अल्पकालीन	X					नेपाल विद्युत प्राधिकरण	नेपाल राष्ट्र बैङ्क, वित्तीय संस्थाहरू र भुक्तानी सेवा प्रदायकहरू

५०.	०५.०५	स्मार्ट भवन / ऊर्जा व्यवस्थापन प्रणाली सञ्चालनमा ल्याउने।	स्मार्ट प्रविधिको प्रयोग गरिएका भवनहरूको सङ्ख्या।	स्मार्ट भवन निर्माण सम्बन्धी नीतिको विकास गरिएको।	ऊर्जा व्यवस्थापन भई ऊर्जा खपत र कार्बन फुटप्रिन्टमा कमी आएको हुनेछ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	उर्जा जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय	सहरी विकास मन्त्रालय, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, र स्थानीय तह
५१.	०५.०६	नेपाल विद्युत प्राधिकरणको फिल्ड फोर्स अटोमेसन समाधानहरूको सञ्चालन गर्ने।	नेपाल विद्युत प्राधिकरणको आन्तरिक व्यवस्थापनलाई सुदृढ गर्न फिल्डफोर्स अटोमेसन प्रयोगकर्ताको सङ्ख्या।	फिल्ड फोर्स अटोमेसन समाधानका लागि यथेष्ट प्रयास भएको।	वास्तविक समयमा सूचना र तथ्याङ्कमा पहुँचको कारण सँगठनात्मक दक्षताको विकास भएको हुनेछ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय र विद्युत विकास विभाग
५२.	०५.०७	नेपाल विद्युत प्राधिकरणको ग्राहकसेवा पोर्टल प्रयोमा ल्याउने।	नेपाल विद्युत प्राधिकरणको ग्राहक सेवा पोर्टल प्रयोग कर्ताहरूको सङ्ख्या।	ग्राहक सेवा आवश्यकतालाई सहयोग पुग्नेगरी नेविप्राले अत्याधुनिक सेवा पोर्टलको व्यवस्था गर्ने।	नेपाल विद्युत प्राधिकरणको ग्राहकलाई सेवा दिने क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ।	अल्पकालीन	X					नेपाल विद्युत प्राधिकरण	उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय र विद्युत विकास विभाग

५३.	०५.०८	नेपाल विद्युत प्राधिकरणको इ-सिकाइ प्लेटफर्म प्रयोगमा ल्याउने।	नेपाल विद्युत प्राधिकरणको इ-सिकाइ प्लेटफर्म प्रयोगकर्ताहरूको सङ्ख्या।	इ-सिकाइ प्लेटफर्मको लागि नेपाल विद्युत प्राधिकरण प्रतिवद्ध रहेको।	प्रशिक्षित कर्मचारीहरूको कारण साङ्गठनिक दक्षतामा उल्लेखनीय वृद्धि भएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X			नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय र, नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण ,
५४.	०५.०९	ऊर्जा-सम्झौता व्यवस्थापन प्रणाली कार्यान्वयन गर्ने।	ऊर्जा सम्झौता व्यवस्थापन प्रणालीबाट भएका सम्झौताको सङ्ख्या।	सरोकारवाला हरुलाई प्रकृत्यामा ल्याउन आवश्यक पहल शुरु गरिएको।	ऊर्जा सम्झौतामा सहजीकरण हुनुको साथै व्यवस्थापन तथा अनुगमन गर्न सहज भएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X			नेपाल विद्युत प्राधिकरण	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय ,र जलविद्युत् विकास कम्पनी
५५.	०६.०१	वेलकम नेपाल वेबसाइट / मोबाइल एप सञ्चालन गर्ने।	पर्यटक तथा अन्य सरोकारवालाहरूबाट मोबाइल एप प्रयोगको सङ्ख्या।	पर्यटन क्षेत्रका सबै प्रमुख सरोकारवालाहरूको सूचना प्रविधि प्रयोगमा पर्याप्त पूर्वतयारी रहेको।	पर्यटकहरूले सूचना प्राप्त गर्न सहज हुने तथा निजीक्षेत्रलाई बजार विस्तारमा सहयोग पुगेको हुनेछ।	अल्पकालिन	X					नेपाल पर्यटन बोर्ड	संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय,र राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र,
५६.	०६.०२	इलेक्ट्रोनिक भिसा र	इ-भिसा प्रयोग गर्ने	इ-भिसा जारी गर्नको	भिसा प्रकृत्या सहज	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	अध्यागमन	गृह मन्त्रालय ,

		अध्यागमन प्रक्रियामा सुधार गर्ने ।	पर्यटकहरूको सङ्ख्या ।	लागि उपयुक्त कानूनी प्रावधानहरू सुनिश्चित गरिएको हुने ।	भएको हुनुको साथै नेपाल अन्तराष्ट्रिय पर्यटनको उत्कृष्ट गन्तव्यको रूपमा स्थापित हुन सहयोग पुग्नेछ ।							विभाग	परराष्ट्र मन्त्रालय , सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय ,संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय र राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र
५७.	०६.०३	बहुभाषिक हेल्पलाइन कक्ष / प्रणाली सञ्चालन गर्ने ।	हेल्पलाइनको प्रयोग गर्ने पर्यटकहरूको सङ्ख्या ।	तोकिएका भाषाहरूमा उच्च स्तरको भाषा दक्षता भएका व्यक्तिहरूको आवश्यकता ।	पर्यटकहरूमा सकारात्मक प्रभाव पुर्‍याउनुको साथै तथा नयाँ गन्तव्यहरूको खोजीमा बढोत्तरी भएको हुनेछ ।	मध्यकालिन	X	X	X			संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय	पर्यटन विभाग , नेपाल पर्यटन बोर्ड र ट्रेकिङ एजेन्सिज एसोसियसन अफ नेपाल
५८.	०६.०४	Augmented and Virtual Reality टुर एपको शुरुवात गर्ने ।	अग्रेमन्टेड एण्ड भर्चुअल रियालिटी टुर एप प्रयोगकर्ताको संख्या ।	समग्र पर्यटकहरूको अनुभवलाई समृद्ध बनाउन र नेपाल पर्यटन बोर्डको बजार विस्तार र प्रोत्साहनकालागि एपको आवश्यकता रहेको ।	पर्यटन प्रवर्द्धनमा सघाउ पुगी पर्यटकहरूको सङ्ख्यामा वृद्धि भएको हुनेछ ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	नेपाल पर्यटन बोर्ड	पर्यटन विभाग
५९.	०६.०५	इलेक्ट्रोनिक पथ	इलेक्ट्रोनिक पथ	इलेक्ट्रोनिक पथ	पर्यटक अनुकूल	मध्यकालीन	X	X	X			नेपाल पर्यटन	संस्कृति पर्यटन

		प्रदर्शक प्रणाली सञ्चालनमा ब्याउने ।	प्रदर्शकको प्रयोग गर्नेको सङ्ख्या ।	प्रदर्शक स्थापनाकालागि मुख्य पर्यटकीय आकर्षणहरू सरोकारवालाहरूद्वारा छनोट गरिने ।	गन्तव्यको रूपमा नेपालको छवि सबल हुने र राम्रो पर्यटकीय अनुभवको फलस्वरूप पर्यटकहरू सन्तुष्ट भएको हुनेछ ।							बोर्ड	तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय , पर्यटन विभाग
६०.	०६.०६	ओम्नी च्यानल मार्केटिङको प्रयोग गर्ने ।	नेपालको पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न ओम्नी च्यानल मार्केटिङबाट लाभग्राहीको संख्या ।	प्रभावकारी पर्यटन प्रवर्द्धनको लागि अम्नी च्यानल मार्केटिङ आवश्यक रहेको ।	परिष्कृत ब्रान्ड अनुभूति र नेपालका आकर्षणहरूको प्रत्यक्ष अनुभवले पर्यटकहरूको आगमनमा वृद्धि भएको हुनेछ ।	मध्यकालिन	X	X	X			नेपाल पर्यटन बोर्ड	संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय र पर्यटन विभाग
६१.	०६.०७	पर्यटक सुरक्षा को लागि पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।	डिजिटल प्रविधिको उच्च प्रयोग गरी पर्यटकको सुरक्षाको वृहत योजना निर्माण ।	पर्यटकको सुरक्षा वृद्धिको लागि रेडियो तथा ताररहित प्रविधिहरूको प्रयोगमा सुधारको आवश्यकता रहेको ।	सुधारिएको पर्यटकीय सुरक्षा तथा विश्वसनीयतामा वृद्धि भएको हुनेछ ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	नेपाल पर्यटन बोर्ड	संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, गृह मन्त्रालय र पर्यटन विभाग
६२.	०७.०१	राष्ट्रिय भुक्तानी गेटवेको स्थापना र सञ्चालन गर्ने ।	-राष्ट्रिय भुक्तानी गेटवेको स्थापना । -राष्ट्रिय भुक्तानी	सबै प्रमुख सरोकारवालाहरूको सहभागिता रहने	सुरक्षित भुक्तानी प्रणाली, व्यावसायिक लागतमा कमी र	अल्पकालिन	X	X				नेपाल राष्ट्र बैङ्क	अर्थ मन्त्रालय , सञ्चार तथा सूचना प्रविधि

			गेटवेको प्रयोग गरी हुने कारोवारको सङ्ख्या।	गरी राष्ट्रिय भुक्तानी गेटवेका लागि नेपाल सरकार र राष्ट्र बैङ्कको प्रतिवद्धता रहेको।	डिजिटल अर्थतन्त्रमा वृद्धि भएको हुनेछ।													मन्त्रालय, राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र, महालेखा नियन्त्रक कार्यालय र सम्बन्धित बैङ्क वित्तीय संस्था हरू
६३.	०७.०२	क्रेडिट रेटिङ (व्यक्तिगत वा संस्थागत खाताहरु) सञ्चालन गर्ने।	क्रेडिट रेटिङ प्रणाली प्रयोग गर्ने वित्तीय संस्था तथा नियामक निकायहरुको संख्या।	क्रेडिट रेटिङ संस्थाको सन्चालनकालागि कानूनी ढाँचा अस्तित्वमा रहने।	वित्तीय संस्थाहरुले ऋण स्विकृत गर्दा सुसूचित भई निर्णय लिन सक्ने तथा तिर्न नसकेको ऋण तथा निष्कृत्य सम्पत्तिमा कमी भएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X				नेपाल राष्ट्र बैङ्क	अर्थ मन्त्रालय, नेपाल बैङ्कर्स सङ्घ र वित्तीय संस्थाहरु				
६४.	०७.०३	नेपाली आप्रवासीहरुको तथ्याङ्क व्यवस्थापन प्रणाली सञ्चालन गर्ने।	गन्तव्य सहितको आप्रवासी कामदारहरुको सङ्ख्या।	नेपाल सरकारको उच्चस्तरको प्रथमिकता रहेको, तथा आवश्यक पुर्वतयारी र सङ्लग्नता रहेको हुने।	श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालयको नीति निर्माण तथा व्यवस्थापन र निरीक्षण क्षमतामा सुधार भएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X				श्रम तथा व्यवसायजन्य सुरक्षा विभाग	श्रम रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय, परराष्ट्र मन्त्रालय, अध्यागमन विभाग, र वैदेशिक रोजगार विभाग				

६५.	०७.०४	मोबाइल वॉलेट सेवा प्रदान गर्ने।	मोबाइल वॉलेट सेवा दिने सेवा प्रदायकहरूको सङ्ख्या, तथा प्रयोगकर्ताहरूको सङ्ख्या।	मोबाइल वॉलेट सेवा प्रदान गर्न/गराउन थप संस्थागत व्यवस्था आवश्यक रहेको।	डिजिटल भुक्तानी सेवाहरूको विस्तार भएको हुनेछ।	अल्पकालिन	X						नेपाल राष्ट्र बैङ्क, नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, र दूरसञ्चार सेवा प्रदायक हरू
-----	-------	---------------------------------	---	--	---	-----------	---	--	--	--	--	--	--	--

६६.	०७.०५	नेपालमा डिजिटल भुक्तानीलाई प्रोत्साहन गर्ने।	डिजिटल भुक्तानी प्रणालीमा आधारित कारोबारको संख्या।	डिजिटल भुक्तानी प्रणाली सम्बन्धी आवश्यक नीतिगत व्यवस्था भएको हुने।	भुक्तानी सहज हुने तथा लागत घटाउनुको साथै आर्थिक कारोबारमा वृद्धि भएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X				अर्थ मन्त्रालय	नेपाल राष्ट्र बैङ्क, अन्य वित्तिय संस्थाहरू र भुक्तानी द्वार संचालकहरू
६७.	०७.०६	व्यापार तथा उद्योग प्रबर्द्धनको लागि एकद्वार सेवा वितरण प्रणालीको विकास गर्ने।	व्यापार र उद्योगको प्रबर्द्धनको लागि एकद्वार प्रणालीको विकास तथा सञ्चालन।	एकद्वार प्रणाली सञ्चालनको लागि सरकार प्रतिवद्ध रहेको।	व्यापार तथा उद्योगको लागि सहजताका कारण विश्व बैङ्कको Doing Business Ranking मा नेपालको उल्लेखनीय सुधार भएको हुनेछ।	अल्पकालिन	X						उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	उद्योग विभाग, वाणिज्य विभाग, आन्तरिक राजस्व विभाग, भन्सार विभाग, कम्पनी रजिष्टारको कार्यालय, नेपाल उद्योग वाणिज्य संघ, CNI र नेपाल च्यम्बर अफ कमर्स

६८.	०७.०७	इ-कमर्स तथा सूचना प्रविधिमा आधारित सेवा (ITeS) प्रणालीको विकास र प्रवर्द्धन गर्ने।	इ-कमर्स र सूचना प्रविधिमा आधारित सेवा (ITeS) प्रदान गर्ने संस्थाको सङ्ख्या र सोबाट हुने कारोबार रकम।	इ-कमर्स तथा आईटिईएस लाई अनुकूल हुनेगरी नीतिगत व्यवस्था गरिने।	रोजगारी सृजना तथा आर्थिक वृद्धिमा सहयोग पुग्नुको साथै वस्तु तथा सेवाको व्यापार विस्तार भएको हुनेछ।	अल्पकालिन	X	X			उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय,	सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल उद्योग वाणिज्य संघ, नेपाल चेम्बर अफ कमर्स, CNI, हस्तकला महासंघ नेपाल र निजी क्षेत्रका व्यापारीहरू,
६९.	०७.०८	डिजिटल भुक्तानी अभियान सञ्चालन गर्ने।	डिजिटल माध्यमबाट भुक्तानी भएका कारोबार संख्या तथा रकम।	डिजिटल भुक्तानी प्रणालीको लागि नीतिगत व्यवस्था हुनुको साथै सरकार प्रतिवद्ध रहेको।	न्यून कारोबार लागत तथा संचालन सुविधाको परिणाम स्वरूप आर्थिक तथा कारोबारका अन्य क्रियाकलापमा वृद्धि भएको हुनेछ।	मध्यकालिन	X	X	X		नेपाल राष्ट्र बैंक	अर्थ मन्त्रालय, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय, वित्तिय संस्थाहरू र भुक्तानी द्वार संचालकहरू
७०.	०८.०१	वाटर एटिएमहरूको सञ्चालन गर्ने।	वाटर एटिएमहरूको सङ्ख्या।	निरन्तरताको दृष्टिले एक नवप्रवर्तनात्मक पानी एटिएमको विकास गरी सो नमूना प्रयोगमा रहेको तथा अन्य व्यवस्थापनलाई	सबैका लागि सुरक्षित र सुलभ खाने पानी उपलब्ध भएको हुनेछ।	अल्पकालीन	X				प्रादेशिक सरकार र स्थानीय तह	खानेपानी मन्त्रालय, खानेपानी आपूर्ति तथा ढल निकास विभाग, जल तथा ऊर्जा आयोगको सचिवालय, नेपाल

				सहयोग पुन्याउन उचित लगानीको व्यवस्था भएको हुने।									नगरपालिका संघ र निजी क्षेत्र
७१.	०८.०२	पानीका लागि स्मार्ट मीटरिड लागू गर्ने।	स्मार्ट मीटरको प्रयोग गर्ने उपभोक्ताहरुको प्रतिशत।	स्मार्ट मीटरहरु सञ्चालनको लागि सहयोगी पूर्वाधारहरु विद्यमान रहेको हुने।	पानी वितरण व्यवस्थापनमा सुधार भएको हुनेछ।	मध्यकालिन	X	X	X			खानेपानी मन्त्रालय	खानेपानी मन्त्रालय , खानेपानी आपूर्ति तथा ढल निकास विभाग, प्रादेशिकसरकार र स्थानिय तहहरु, जल तथा ऊर्जा आयोगको सचिवालय र नेपाल नगरपालिका संघ
७२.	०८.०३	इन्टेलिजेन्ट फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने।	इन्टेलिजेन्ट फोहोरमैला व्यवस्थापन प्रणालीहरुको सङ्ख्या।	इन्टेलिजेन्ट फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि सहयोगी पूर्वाधारको रुपमा रहेको कनेक्टिभिटीको ल्याण्डफिल साईट समेत विद्यमान	फोहोरबाट हुने जोखिम न्युनिकरण भई जनस्वास्थ्यमा सुधार भएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X			सहरी विकास मन्त्रालय	खानेपानी आपूर्ति तथा ढल निकास विभाग र प्रदेश सरकार तथा स्थानिय तह

				रहेको हुने।										
७३.	०८.०४	स्वचालित फोहोरमैला वर्गीकरण गर्ने	स्वचालित फोहोरमैला वर्गीकरण कारखानाहरुको सङ्ख्या र वर्गीकरण गरिएको फोहोरमैलाको परिमाण।	प्राविधिक जटिलता र लगानी आवश्यक रहेको स्वचालित फोहोरमैला वर्गीकरण सञ्चालन गर्ने सरोकारवालाहरुमा रहेको विद्यमान उच्च स्तरको तत्परता।	फोहोरमैलाको पुनः प्रयोगमा सुधार भई वातावरणीय प्रदुषणमा कमी आएको हुने।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	सहरी विकास मन्त्रालय , स्थानीय तह	सहरी विकास मन्त्रालय ,नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा-प्रतिष्ठान, स्थानीय समुदायहरु र खानेपानी आपूर्ति तथा ढल निकास विभाग	

७४.	०८.०५	स्थानीय तह मोबाइल एपको विकास र सञ्चालन गर्ने ।	स्थानीय तह मोबाइल एप सञ्चालन गर्ने स्थानीय तहको संख्या तथा सोको प्रयोगकर्ताको संख्या ।	नागरिकको लागि मोबाइल एपबाट सेवा प्रदान गर्न राजनितिक प्रतिबद्धता रहेको ।	स्थानीय तहको जवाबदेहिता भई नागरीक सेवाको गुणस्तरमा वृद्धि तथा स्थानीय तह एवं नागरीक दुवैको लागतमा कमी आएको हुने ।	अल्पकालीन	X					सङ्घिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	स्थानीय तह र स्थानीय समुदायहरू
७५.	०८.०६	संयुक्त सार्वजनिक यातायात/सार्वजनिक यातायात मोबाइल एपको व्यवस्थापन गर्ने ।	एपहरूको सङ्ख्या तथा प्रयोगकर्ताको सङ्ख्या ।	सार्वजनिक यातायात सेवा प्रदायकहरू एकद्वार सेवा इन्टरफेस कार्यन्वयनमा राजी भएको ।	यात्रुको सुरक्षामा सुधार र सूचनाको तत्काल उपलब्धताले ग्राहकको प्रतीक्षा अवधि घट्ने, सुविधा बढ्ने र ट्राफिक तथा यात्रुहरूको भिडभाड व्यवस्थापनमा सहयोग पुग्ने ।	अल्पकालीन	X					भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	सहरी विकास मन्त्रालय ,यातायात व्यवस्थापन विभाग , सार्वजनिक यातायात समिति र ट्राफिक प्रहरी

७६.	०८.०७	इन्टेलिजेन्ट ट्राफिक व्यवस्थापन गर्ने।	इन्टेलिजेन्ट ट्राफिक प्रणालीको सङ्ख्या।	विद्यमान इन्टेलिजेन्ट ट्राफिक व्यवस्थापन कायम राख्न र नया लागु गर्ने तत्परताको स्तर वृद्धि गर्न भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय समर्पित रहने।	सवारी चापमा न्यूनीकरण ,सडक प्रयोगकर्ताहरूको सुरक्षामा सुधार तथा सडक दुर्घटनामा कमी आएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X			भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	गृह मन्त्रालय,सहरी विकास मन्त्रालय, यातायात व्यवस्था विभाग ,भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय , सडक विभाग र ट्राफिक प्रहरी
७७.	०८.०८	इन्टेलिजेन्ट पार्किङ स्थल व्यवस्थापन गर्ने।	इन्टेलिजेन्ट पार्किङ स्थल व्यवस्थापन प्रणालीको सङ्ख्या तथा प्रणाली प्रयोगकर्ताको सङ्ख्या।	इन्टेलिजेन्ट पार्किङ स्थल व्यवस्थापनका लागि पर्याप्त जग्गा क्षेत्र र सोको प्रयोग गर्न सवारी धनीहरू तत्पर रहेको।	अनियमित ढंगले हुने पार्किङको व्यवस्थापन पार्किङ , क्षमताको अधिकतम उपयोग पार्किङस्थल , खोज्दा लाग्ने समय तथा लागतमा कमी भएको हुनेछ	मध्यकालिन	X	X	X			स्थानिय तह	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय र निजी कम्पनीहरू
७८.	०८.०९	इन्टेलिजेन्ट टोल बुथ सञ्चालन गर्ने।	इन्टेलिजेन्ट टोल बुथको सङ्ख्या र सवारी साधनहरूले गर्ने उक्त टोलबुथ प्रयोगकर्ताको संख्या।	परम्परागत सबै टोल बुथहरू इन्टेलिजेन्ट टोल बुथमा परिणत हुन तयार रहेको।	आरामदायी र सुरक्षित यात्रामा सघाउ पुगनुको साथै राजस्व संकलनमा वृद्धि भएको हुनेछ।	मध्यकालीन	X	X	X			भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय	अर्थ मन्त्रालय , सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय , गृह मन्त्रालय , ट्राफिक प्रहरी , सडक विभाग,

													प्रदेश सरकार र स्थानीय तह
७९.	०८.१०	राष्ट्रिय विपद् व्यवस्थापन प्रणालीमा सुधार गर्ने।	राष्ट्रिय विपद् व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना तथा सञ्चालन।	विपद्का तीनवटै चरणमा प्रणालीको उचित सम्बर्द्धन तथा प्रयोग गर्ने सम्बन्धमा सरकार प्रतिबद्धता रहेको।	विपद् पूर्वानुमान, पुर्वतयारी, प्रतिकार्य, उत्थानशीलता तथा पुननिर्माणमा सुधार भएको हुनेछ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	गृह मन्त्रालय	रक्षा मन्त्रालय , सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय , नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण , इन्टरनेट सेवा प्रदायकहरू ,नेपाली सेना ,नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल र प्रदेश सरकार तथा स्थानिय तह
८०.	०८.११	विपद् व्यवस्थापन तालिम सञ्चालन गर्ने।	विपद् व्यवस्थापन तालिमबाट लाभान्वित नागरिकहरूको सङ्ख्या।	सार्वजनिक चेता वृद्धि तथा समुदायमा तालिमका निमित्त तय गरिएको रणनीति तथा छुट्याइएको बजेट सांगठनिक नीतिसँग एकीकृत हुने गरी विपद् व्यवस्थापन तालिमलाई निरन्तरता दिन समेत	विपद् व्यवस्थापन गतिविधिहरूमा सरकारी कर्मचारीहरू तथा जनसमुदाय बीच सचेतना वृद्धि तथा पुर्वतयारीमा सुधार भएको हुनेछ।	दीर्घकालीन	X	X	X	X	X	राष्ट्रिय आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र	गृह मन्त्रालय, सङ्घिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह र राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था

				प्रत्येक स्थानीय तहमा कम्तिमा एउटा आपतकालिन Emergency Operation Centers सञ्चालन गर्ने कुरामा सरकारी निकायहरु पूर्ण रुपमा प्रतिबद्ध रहेको										
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--